

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Історичний факультет
Кафедра історії модерної доби та новітнього часу

До захисту допущено
кафедрою історії модерної доби та новітнього часу
протокол №_6__ від 3.06.2026_

завідувач кафедри _____Юрій ВОЛОСНИК_
(підпис) (ім'я, прізвище)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Відносини між США та Європейськими співтовариствами
у 1952-1972 рр.

Спеціальність (спеціалізація) 032 «історія та археологія»

Освітня програма «історія та археологія»

Здобувач: _____Земляченко Юрій
(підпис)

Науковий керівник: __________Ченчик Дмитро
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. США як архітектор європейської єдності під час становлення Європейських співтовариств 1952–1960 рр.	17
.....	
РОЗДІЛ 2. Трансформація відносин США та Європейських співтовариств у 1961–1972 рр.	41
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	74

ВСТУП

Актуальність дослідження. Відносини між Сполученими Штатами Америки та Європейськими співтовариствами становлять одну з ключових проблем історії післявоєнного міжнародного порядку. Після Другої світової війни США стали головним зовнішнім чинником політичної, економічної та безпекової реконструкції Західної Європи, а підтримка європейської інтеграції посіла важливе місце в американській стратегії стримування СРСР, стабілізації західноєвропейських демократій та інтеграції Федеративної Республіки Німеччина до західного блоку. Водночас створення Європейського об'єднання вугілля і сталі, Європейського економічного співтовариства та Євратому не було лише наслідком американського впливу. Європейські держави використовували інтеграційні механізми для розв'язання власних економічних, політичних і безпекових завдань, що робить дослідження американо-європейських відносин важливим для розуміння складної взаємодії зовнішнього стимулювання, національних інтересів і міждержавних компромісів.

Особливе значення має вивчення періоду 1952–1972 рр., оскільки саме тоді відбулася принципова трансформація ролі Європейських співтовариств у трансатлантичній системі. На початковому етапі США сприймали західноєвропейську інтеграцію переважно як інструмент консолідації союзників, посилення економічного потенціалу Західної Європи та зміцнення атлантичного партнерства. Однак у 1960-х – на початку 1970-х рр. розвиток ЄЕС, формування Спільної сільськогосподарської політики, суперечності довкола британського вступу, позиція Шарля де Голля, торговельні конфлікти, Кеннеді-раунд ГАТТ і криза Бреттон-Вудської валютної системи поступово ускладнили трансатлантичні відносини. Європейські співтовариства дедалі більше перетворювалися з об'єкта американської підтримки на самостійного економічного й політичного актора, здатного не лише доповнювати, а й обмежувати американське лідерство в межах західного світу.

Актуальність теми посилюється тим, що сучасні відносини США та Європейського Союзу також поєднують стратегічне партнерство з економічними, торговельними, безпековими й політичними суперечностями. Дискусії щодо розподілу оборонного тягаря в НАТО, трансатлантичної торгівлі, промислової політики, тарифів, енергетичної безпеки, технологічної конкуренції та автономії ЄС мають глибокі історичні витоки. Звернення до досвіду 1952–1972 рр. дозволяє краще зрозуміти, чому союзницькі відносини між США та об'єднаною Європою від самого початку містили не лише елементи співпраці, а й потенціал конкуренції. Саме тому дослідження становлення і трансформації відносин між США та Європейськими співтовариствами має не лише історичне, а й ширше аналітичне значення для осмислення природи трансатлантичного партнерства, меж американського лідерства та поступового формування європейської міжнародної суб'єктності.

Об'єктом є трансатлантичні відносини США та Європейських співтовариств у післявоєнному міжнародному порядку.

Предметом – еволюція політичних, економічних та інституційних механізмів їхньої взаємодії у 1952–1972 рр.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 1952–1972 роки. Нижньою хронологічною межею є початок функціонування Європейського співтовариства вугілля та сталі 23 липня 1952 р., верхня межа – 31 грудня 1972 року, так як з 1 січня 1973 року відбувся вступ до Співтовариств нових країн, таких як Сполучене королівство, Ірландія та Данія.

Територіальні межі дослідження охоплюють трансатлантичний регіон, а саме Західну Європу, Велику Британію та США.

Метою роботи є дослідити еволюцію відносин між США та Співтовариствами протягом 1952-1972 років

Для реалізації мети були сформульовані наступні **завдання**:

- визначити роль США у створенні Співтовариств та їх інституціональному будівництві;

- дослідити зміни політики США відносно Співтовариств у 1952-1960 рока, 1961-1963 роках, 1964-1968 роках та 1969-1972 роках;
- з'ясувати вплив кожної Адміністрації Президентів США на еволюцію відносин;
- встановити, які фактори і події впливали на зміни у відносинах між США та Співтовариствами.

Історіографія дослідження. Список робіт що досліджують відносини між США та Європейськими співтовариствами 1952-1972 роках досить обширний і потребує чіткого групування. Загалом наукові роботи можливо розділити на декілька груп: 1 група – хронологічні рамки, які охоплює наукова робота, 2 група – предмет дослідження, 3 група - час публікації роботи. Таке групування зумовлено тим, що хронологія даної роботи охоплює 20 років ХХ ст., а за цей час в розвинутих країнах відбувається дуже багато подій та фактів, велика кількість аспектів відносин між США та Співтовариствами (економічні, соціальні, інституціональні, політичні, військові), від часу публікації залежить доступ дослідника до джерельної бази: багато архівів періоду, який досліджується були відкриті тільки після 1990-2000 років. Деякі наукові належать до 2-х груп одночасно, найціннішими працями будуть дослідження які проводились після 2000 року.

Серед праць які досліджували відносини між США та Співтовариствами загалом і мають широку джерельну базу варто відзначити Milward A. S.¹, Liargovas P., Papageorgiou C.², Loth W.³ У А. Мілварда досліджується процес західноєвропейської інтеграції крізь призму розвитку національної держави. Автор заперечує поширену тезу про те, що інтеграція стала наслідком поступової відмови держав від суверенітету, натомість доводить, що ЄОВС, ЄЕС та інші

¹ Milward A. S. *The European Rescue of the Nation-State*. 2nd ed. London ; New York : Routledge, 2000. 437 p.

² Pagden A. (ed.). *The Idea of Europe: From Antiquity to the European Union*. Cambridge ; New York : Cambridge University Press, 2002. 392 p.

³ Loth W. *Building Europe: A History of European Unification*. Berlin ; Boston : Walter de Gruyter, 2015. 493 p.

інтеграційні механізми були створені для зміцнення національних держав і забезпечення їхньої економічної та соціальної стабільності після Другої світової війни. Особливу увагу приділено економічним причинам інтеграції, ролі зовнішньої торгівлі, Спільної аграрної політики та впливу США на формування післявоєнного порядку в Західній Європі. Праця є однією з найвпливовіших ревізійністських інтерпретацій історії європейської інтеграції. Праця В. Лота є комплексним дослідженням історії європейської інтеграції від завершення Другої світової війни до початку XXI ст. Автор розглядає об'єднання Європи як результат взаємодії чотирьох ключових чинників: прагнення забезпечити мир, вирішення німецького питання, необхідності економічної модернізації та бажання європейських держав зберегти власну роль у світі між США та СРСР. Значна увага приділяється створенню ЄОВС, провалу Європейського оборонного співтовариства, формуванню ЄЕС і Євратома, а також ролі США як одного з найважливіших зовнішніх чинників інтеграційного процесу. Праця є одним із найбільш авторитетних сучасних узагальнюючих досліджень історії європейського об'єднання. Спільна праця П. Ліарговаса та Х. Папагеоргіу являє собою сучасний узагальнюючий виклад історії європейської інтеграції від формування європейської ідеї до розвитку Європейського Союзу. Автори систематично аналізують вплив Плану Маршалла, Доктрини Трумена, холодної війни та американської політики на процеси об'єднання Західної Європи. Особливе місце відведено створенню ЄОВС, ЄЕС, Євратома, кризам 1960-х років, Гаазькому саміту 1969 р. та першим крокам до економічного і валютного союзу. Праця має переважно синтетичний і навчально-аналітичний характер та є корисною для розгляду відносин США і Європейських співтовариств у широкому міжнародному контексті.

Серед праць які досліджують відносини у перші повоєнні роки слід відзначити Anne Deighton (ed.)¹, Hörber T.² Збірник під редакцією А. Дейтон

¹ Deighton A. (ed.). Building Postwar Europe: National Decision-Makers and European Institutions, 1948–63. Basingstoke ; London : Macmillan Press, 1995. 216 p. DOI: 10.1007/978-1-349-24052-4.

² Hörber T. The Foundations of Europe: European Integration Ideas in France, Germany and Britain in the 1950s. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2006. 357 p.

присвячений ролі національних політичних та адміністративних еліт у процесі створення європейських інтеграційних інституцій у 1948–1963 рр. Автори аналізують внесок французьких, німецьких, британських, італійських та бельгійських політичних діячів у формування ЄОВС, ЄЕС та інших інтеграційних структур. Для теми відносин США та Європейських співтовариств праця важлива тим, що показує інтеграцію як результат рішень європейських еліт, а не лише наслідок американського впливу, дозволяючи краще зрозуміти внутрішньоєвропейські чинники об'єднання Західної Європи.

Серед праць які досліджують відносини в 1960-ті на початку 1970-х років корисними у дослідженні є Mahan E.¹, Bozo F.², Larres K.³, Bange O.⁴

Праця Е. Махан присвячена відносинам між адміністрацією Джона Кеннеді, Шарлем де Голлем та державами Західної Європи у 1961–1963 рр. Авторка показує, як суперечності навколо НАТО, британського вступу до ЄЕС, «Атлантичного партнерства» та франко-американських відносин впливали на розвиток європейської інтеграції. Ф. Бозо аналізує конфлікт двох концепцій розвитку Західної Європи: американської атлантичної моделі та голлістського бачення «Європи європейців». К. Ларрес розглядає політику адміністрації Ніксона і Кіссінджера щодо європейської інтеграції в умовах трансформації міжнародної системи на початку 1970-х рр. Автор доводить, що Вашингтон дедалі більше сприймав економічно сильну та політично консолідовану Європу не лише як союзника, а й як потенційного конкурента. Для дослідження книга важлива тим, що демонструє зміну американського ставлення до ЄЕС від підтримки інтеграції до більш стриманого та прагматичного підходу. Праця О. Банге присвячена кризі ЄЕС 1963 р., спричиненій британською заявкою на вступ до Співтовариства, франко-німецьким зближенням.

¹ Mahan E. R. *Kennedy, De Gaulle, and Western Europe*. New York : Palgrave Macmillan, 2002. 238 p.

² Bozo F. *Two Strategies for Europe: De Gaulle, the United States, and the Atlantic Alliance*. Lanham ; Boulder ; New York ; Oxford : Rowman & Littlefield Publishers, 2001. 308 p.

³ Larres K. *Uncertain Allies: Nixon, Kissinger, and the Threat of a United Europe*. New Haven ; London : Yale University Press, 2022. 433 p.

⁴ Bange O. *The EEC Crisis of 1963: Kennedy, Macmillan, de Gaulle and Adenauer in Conflict*. London : Palgrave Macmillan, 2000. 304 p.

Спеціалізовані дослідження різноманітних подій або фактів серед яких особливо цінні статті та дослідження Bordo M., Monnet E., Naef A.¹, Lymar M.², Rappaport A.³, Steinnes K.⁴, Aldrich R. J.⁵, Danescu E.⁶, Etzioni A.⁷

У роботі М. Бордо, Е. Монне та А. Наефа досліджується діяльність Лондонського золотого пулу (Gold Pool) у 1961–1968 рр. як механізму міжнародної валютної співпраці між США та провідними західноєвропейськими державами в рамках Бреттон-Вудської системи. Автори аналізують причини створення пулу, особливості координації дій центральних банків і фактори його краху напередодні валютної кризи кінця 1960-х рр. Для даного дослідження праця має важливе значення, оскільки дозволяє зрозуміти валютний вимір відносин між США та країнами Європейських співтовариств, передумови кризи Бреттон-Вудської системи, а також причини активізації західноєвропейських пошуків власних механізмів валютної координації, які згодом привели до Плану Вернера, «валютної змії» та перших кроків на шляху до Європейського валютного союзу. Стаття М. Лимар присвячена аналізу трансатлантичних відносин у період президентства Джона Ф. Кеннеді та зосереджується на концепції «Атлантичного партнерства», взаєминах США з Європейськими співтовариствами. Стаття А. Раппопорта є однією з класичних праць американської історіографії, присвячених аналізу політики США щодо європейської інтеграції у період від Плану Маршалла до створення

¹ Bordo M., Monnet E., Naef A. The Gold Pool (1961–1968) and the Fall of the Bretton Woods System: Lessons for Central Bank Cooperation // NBER Working Paper Series. Working Paper No. 24016. November 2017. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w24016/w24016.pdf (дата звернення: 30.05.2026).

² Lymar M. The Development of the Transatlantic Relations at John F. Kennedy's Presidency // Eminak. 2019. № 3 (27). URL: <https://www.eminak.net.ua/index.php/eminak/article/view/353> (дата звернення: 30.05.2026).

³ Rappaport A. The United States and European Integration: The First Phase // Diplomatic History. 1981. Vol. 5, No. 2. P. 121–150. DOI: 10.1111/j.1467-7709.1981.tb00775.x.

⁴ Steinnes K. The European Challenge: Britain's EEC Application in 1961 // Contemporary European History. 1998. Vol. 7, No. 1. P. 61–79. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/contemporary-european-history/article/abs/european-challenge-britains-eec-application-in-1961/440DEA62DC8979A5D08B912B9AD6FC20> (дата звернення: 30.05.2026).

⁵ Aldrich R. J. OSS, CIA and European Unity: The American Committee on United Europe, 1948–60 // Diplomacy & Statecraft. 1997. Vol. 8. No. 1. P. 184–227. DOI: 10.1080/09592299708406035. URL: Warwick University PDF (дата звернення: 27.05.2026).

⁶ Danescu E. The Werner Report of 1970 – a Blueprint for EMU in the EU? Luxembourg : University of Luxembourg, 2017. P. [номер сторінки]. URL: <https://archives.eui.eu/en/fonds/155214?item=CM2> (дата звернення: 30.05.2026).

⁷ Etzioni A. A Grand Design? // The American Scholar. 1963. Vol. 32. No. 3. P. 501–508. URL: <https://www.jstor.org/stable/172802> (дата звернення: 30.05.2026).

Європейського економічного співтовариства. У статті К. Стейннес досліджуються причини подання Великою Британією заявки на вступ до Європейського економічного співтовариства у 1961 р. та реакція на цей крок з боку держав-членів ЄЕС і Сполучених Штатів. Авторка розглядає британську заявку не лише як економічне рішення, а як важливий елемент трансформації західного світу в умовах холодної війни та поглиблення європейської інтеграції. Для даного дослідження праця є цінною тим, що дозволяє простежити взаємозв'язок між американською підтримкою британського вступу до ЄЕС, концепцією атлантичного партнерства адміністрації Кеннеді та протидією Шарля де Голля, яка зрештою призвела до загострення відносин між США та Європейськими співтовариствами на початку 1960-х років. Стаття Р. Олдріча є одним із найвідоміших досліджень американської підтримки європейської інтеграції в період після Другої світової війни. На основі архівних матеріалів автор аналізує діяльність American Committee on United Europe (ACUE), показуючи роль американських урядових структур, зокрема ЦРУ, у фінансуванні та підтримці проєвропейських організацій і федералістських рухів.

Праця Е. Данеску присвячена аналізу Плану Вернера 1970 р. як одного з ключових етапів формування Європейського економічного і валютного союзу. Авторка детально розглядає політичні та економічні передумови підготовки доповіді Вернера, позиції держав-членів ЄЕС щодо валютної інтеграції та вплив міжнародних валютних криз початку 1970-х рр. на реалізацію проєкту. Для даного дослідження робота є важливою тим, що дозволяє простежити зв'язок між трансатлантичними валютними суперечностями, кризою Бреттон-Вудської системи та прагненням Європейських співтовариств до посилення економічної автономії від США. Стаття А. Еціоні є однією з перших наукових спроб критичного осмислення концепції «Grand Design», запропонованої адміністрацією Джона Кеннеді. Автор аналізує перспективи формування Атлантичного співтовариства, можливості політичного зближення США та об'єднаної Європи, а також суперечності між американським лідерством і

зростаючими амбіціями Європейських співтовариств. Для даної роботи стаття має особливе значення як сучасне подіям джерело, що відображає дискусії початку 1960-х рр. навколо американського бачення майбутнього трансатлантичних відносин та місця ЄЕС у західному світі.

Джерельна база дослідження є різноманітною за походженням, функціональним призначенням і ступенем наближеності до процесу ухвалення політичних рішень. Її доцільно поділити на кілька основних груп: нормативно-правові та договірні документи; офіційні документи урядових і наднаціональних інституцій; дипломатичні документи США; аналітичні матеріали розвідувальних і державних структур; промови, заяви, доповіді та прес-релізи; мемуарні джерела; матеріали періодичної преси.

Першу групу становлять **міжнародні договори та нормативно-правові акти**, які визначали інституційні рамки Європейських співтовариств і правові умови їхньої взаємодії зі США. Міжнародні договори та закони дають змогу дослідити організаційну структуру Співтовариств, організацію відносин між США та Співтовариствами через положення договорів про ЄСВС¹, ЄЕС², Євроатому³, Закону про торгівельне розширення⁴.

Другу групу джерел становлять **офіційні документи Європейських співтовариств**: комюніке самітів, рішення Ради ЄЕС, документи Комісії, матеріали Гаазького саміту 1969 р., Доповідь Вернера 1970 р., Доповідь Давіньйона 1970 р., документи щодо економічної, валютної та політичної координації. Їхня цінність полягає в тому, що вони дозволяють реконструювати внутрішню логіку розвитку Співтовариств, простежити поступове розширення

¹ Treaty Establishing the European Coal and Steel Community. Paris, 18 April 1951. URL: https://www.cvce.eu/obj/treaty_establishing_the_european_coal_and_steel_community_paris_18_april_1951_consolidated_version_1992-en-7d316c78-9e5e-48f2-90e9-d9090e3374e2.html (дата звернення: 27.05.2026).

² Vertrag zur Gründung der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft (EWG). Rom, 25. März 1957. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=CELEX%3A11957E%2FTXT> (дата звернення: 30.05.2026).

³ Treaty Establishing the European Atomic Energy Community (EURATOM). Rome, 25 March 1957. URL: <https://www.cvce.eu/en/collections/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/07901f41-7ff1-4ddc-b4d4-9204ed4ae149> (дата звернення: 30.05.2026).

⁴ Trade Expansion Act of 1962 // Public Law 87-794, Approved 11 October 1962 // United States Statutes at Large. Vol. 76. Washington, D.C., 1962. P. 872-999. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-76/pdf/STATUTE-76-Pg872.pdf> (дата звернення: 30.05.2026).

їхньої компетенції від секторальної економічної інтеграції до ширших форм торговельної, валютної й зовнішньополітичної координації. Водночас такі джерела мають офіційний і часто компромісний характер, тому вони не завжди прямо відображають суперечності між державами-членами, приховані конфлікти між Комісією і Радою або відмінності між французьким, німецьким, британським та американським баченням майбутнього Європи.¹

Третю, найбільш важливу для теми, групу становлять дипломатичні документи США, передусім матеріали серії *Foreign Relations of the United States*. У роботі використано документи за період від початку 1950-х до початку 1970-х рр., що стосуються західноєвропейської інтеграції, політики США щодо ЄСВС, ЄЕС і Євратому, британського вступу до Співтовариств, відносин із Францією, Німеччиною та Великою Британією, Кеннеді-раунду, торговельних суперечностей, міжнародної валютної політики та рішень адміністрації Ніксона. Особлива цінність цих документів полягає в тому, що вони дозволяють дослідити не лише публічну позицію США, а й внутрішню логіку американського стратегічного планування. Вони показують, що підтримка європейської інтеграції розглядалася Вашингтоном не як самодостатній ідеалістичний проєкт, а як інструмент стабілізації Західної Європи, інтеграції ФРН до західного блоку, посилення НАТО, відкриття ринків і стримування радянського впливу. Разом із тим документи кінця 1960-х – початку 1970-х рр. демонструють поступове посилення занепокоєння США через економічну автономізацію ЄЕС, її спільну торговельну політику, аграрний протекціонізм і валютні амбіції.²

Четверту групу становлять **аналітичні матеріали державних структур і розвідувальних органів США**, зокрема документи ЦРУ щодо ГАТТ, Кеннеді-раунду й економічного потенціалу ЄЕС. Їхня дослідницька цінність полягає у фіксації експертного бачення американськими урядовими структурами наслідків

¹ www.cvce.eu

² Foreign Relations of the United States : Historical Documents // Office of the Historian, U.S. Department of State. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments> (дата звернення: 30.05.2026).

європейської інтеграції. Такі документи дозволяють побачити, як у Вашингтоні оцінювали ЄЕС не лише як союзницький проєкт, а й як структуру, здатну змінити баланс сил у світовій торгівлі. Однак ці матеріали потребують критичного використання, оскільки вони створювалися в межах інституційної логіки американської зовнішньої політики й відображали насамперед інтереси та загрози, важливі для США.¹

П'яту групу складають промови, офіційні заяви, прес-конференції, послання президентів і прес-релізи. До цієї групи належать, зокрема, виступ Дж. Кеннеді у Філадельфії 4 липня 1962 р.², у якому було сформульовано бачення атлантичного партнерства, і промови Р. Ніксона 1971 р.³, пов'язані з новою економічною політикою США та кризою Бреттон-Вудської системи. Важливе значення мають також прес-конференція Ш. де Голля 14 січня 1963 р.⁴, заяви американських і британських посадовців щодо британського вступу до ЄЕС, документи Банку Англії та матеріали, пов'язані з Лондонським золотим пулом. Ці джерела дають змогу вивчати публічну мову трансатлантичної політики, політичну аргументацію сторін і способи легітимації тих чи інших рішень. Їх треба зіставляти з дипломатичними документами, оскільки офіційна риторика часто пом'якшувала або приховувала реальні суперечності.

Шосту групу становлять мемуари та джерела особового походження, насамперед спогади Жана Моне. Вони важливі для розуміння ролі персонального чинника, неформальних контактів, політичних задумів європейських федералістів і механізмів комунікації між європейськими діячами та американськими посадовцями. Спогади Моне дозволяють реконструювати суб'єктивне бачення творців європейської інтеграції, їхню аргументацію на

¹ Central Intelligence Agency. Office of Current Intelligence. GATT and the Kennedy Round: Special Report. Washington, D.C., 24 April 1964. URL: <https://www.cia.gov/readingroom/document/cia-rdp79-00927a004400090002-5> (дата звернення: 30.05.2026).

² Kennedy J. F. Address at Independence Hall, Philadelphia, July 4, 1962 // The American Presidency Project. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-independence-hall-philadelphia> (дата звернення: 01.05.2026).

³ Nixon R. Address to the Nation Outlining a New Economic Policy: "The Challenge of Peace", August 15, 1971 // The American Presidency Project. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-the-nation-outlining-new-economic-policy-the-challenge-peace> (дата звернення: 01.05.2026).

⁴ De Gaulle press conference, 14 January 1963 // John F. Kennedy Presidential Library and Museum. URL: <https://www.jfklibrary.org/asset-viewer/archives/jfkpof-116a-014> (дата звернення: 01.05.2026).

користь наднаціональних інституцій і сприйняття американської підтримки. Водночас мемуарні джерела мають очевидні обмеження: вони ретроспективні, апологетичні, часто підкреслюють роль автора й можуть зменшувати значення альтернативних позицій або конфліктів. Тому їх доцільно використовувати не як самодостатню основу реконструкції подій, а в поєднанні з дипломатичними документами, офіційними матеріалами Співтовариств і пресою¹.

Окрему групу мають становити **матеріали періодичної преси**. Для теми відносин США та Європейських співтовариств преса є особливо важливою, оскільки дає змогу простежити не лише урядову політику, а й публічне сприйняття європейської інтеграції, реакцію американської та британської громадськості на створення ЄЕС, дискусії про британський вступ до Співтовариств, конфлікт навколо Спільної сільськогосподарської політики, «курячу війну», Кеннеді-раунд і кризу долара.² Американська преса дозволяє побачити, як у США формувався образ ЄЕС: спочатку як бажаного союзницького проєкту, що зміцнював Захід, а згодом як економічного конкурента, здатного обмежувати американський експорт і діяти як самостійний торговельний блок³. Британська преса, своєю чергою, важлива для аналізу дебатів навколо заявки Великої Британії на вступ до ЄЕС, кризи 1963 р., реакції на позицію де Голля та переосмислення місця Британії між Атлантикою, Співдружністю і континентальною Європою.

Методологічну основу дослідження становлять принципи історизму, об'єктивності, системності та критичного аналізу джерел. Принцип історизму дає змогу розглядати відносини між США та Європейськими співтовариствами у конкретному міжнародно-політичному контексті 1952–1972 рр., пов'язаному з холодною війною, післявоєнною реконструкцією Західної Європи, німецьким питанням, становленням ЄСВС, ЄЕС і Євратому, а також трансформацією трансатлантичних економічних і валютно-фінансових відносин. Принцип

¹ Монне Ж. Спогади / пер. з франц. Л. Прусик. Харків : Фоліо, 2017. 576 с. ISBN 978-966-03-7885-8.

² The Times Digital Archive // The Times. URL: <https://www.thetimes.com/archive> (дата звернення: 01.05.2026).

³ ProQuest Historical Newspapers // ProQuest. URL: <https://about.proquest.com/en/products-services/pq-hist-news/> (дата звернення: 01.05.2026).

об'єктивності передбачає зіставлення американських, західноєвропейських і наднаціональних джерел, що дозволяє уникнути однобічного пояснення європейської інтеграції лише як результату американського впливу або, навпаки, лише як внутрішньоєвропейського процесу. Принцип системності дає змогу розглядати США, Європейські співтовариства, окремі західноєвропейські держави, НАТО, ГАТТ і Бреттон-Вудську валютну систему як взаємопов'язані елементи ширшого післявоєнного міжнародного порядку.

Теоретичною рамкою роботи є **ліберальний міжурядовий підхід** до аналізу європейської інтеграції. Він дозволяє розглядати інтеграційні процеси не як автоматичний наслідок діяльності наднаціональних інституцій і не як прямий результат зовнішнього тиску США, а як результат взаємодії національних інтересів, економічних преференцій, міжурядових переговорів і політичних компромісів. У межах цього підходу ключове значення мають три взаємопов'язані рівні аналізу: формування національних преференцій держав, переговори між урядами та інституційне закріплення досягнутих домовленостей. Саме така логіка є продуктивною для дослідження відносин між США та Європейськими співтовариствами у 1952–1972 рр., оскільки дає змогу пояснити, чому американська підтримка інтеграції Західної Європи поєднувалася з прагненням урядів Франції, ФРН, Італії та країн Бенілюксу використати інтеграційні механізми для реалізації власних економічних, політичних і безпекових інтересів.

Використання цього підходу також дозволяє критично оцінити поширену тезу про США як головного «архітектора» європейської єдності. Вашингтон справді підтримував західноєвропейську інтеграцію, оскільки бачив у ній інструмент політичної стабілізації Західної Європи, стримування СРСР, інтеграції ФРН до західного блоку та формування економічно сильного союзника. Водночас Європейські співтовариства не були пасивним об'єктом американської політики. Їхній розвиток визначався рішеннями національних урядів, балансом інтересів між Францією, ФРН, Італією, країнами Бенілюксу та

Великою Британією, а також поступовим зміцненням наднаціональних інституцій. Саме тому в 1960-х – на початку 1970-х рр. США дедалі частіше сприймали ЄЕС не лише як союзницький інтеграційний проєкт, а і як самостійний економічний центр, здатний виступати партнером і конкурентом у питаннях торгівлі, сільського господарства, валютної політики та міжнародних переговорів.

У роботі використано **історико-генетичний метод**, який дозволяє простежити передумови та логіку еволюції відносин між США та Європейськими співтовариствами від створення ЄСВС до першого розширення Співтовариств. **Проблемно-хронологічний метод** застосовано для послідовного аналізу основних етапів трансатлантичної взаємодії: підтримки європейської інтеграції в 1950-х рр., загострення суперечностей у період адміністрації Дж. Кеннеді, впливу політики Ш. де Голля, торговельних конфліктів 1960-х рр. і валютно-фінансових криз початку 1970-х рр. **Історико-порівняльний метод** використано для зіставлення підходів адміністрацій Г. Трумена, Д. Ейзенхауера, Дж. Кеннеді, Л. Джонсона та Р. Ніксона до Європейських співтовариств. **Системний метод** дає змогу розглядати відносини США та Співтовариств у контексті ширшої архітектури західного блоку, НАТО, ГАТТ і Бреттон-Вудської системи. **Історико-типологічний метод** використано для виокремлення різних типів суперечностей у трансатлантичних відносинах: політичних, інституційних, торговельних, аграрних і валютно-фінансових.

У такому методологічному поєднанні ліберальний міжурядовий підхід виконує функцію теоретичної рамки, а історичні методи забезпечують конкретний аналіз джерел, подій, рішень і політичних процесів. Це дозволяє дослідити відносини між США та Європейськими співтовариствами не як лінійну історію американської підтримки європейської інтеграції, а як складний процес, у якому стратегічне партнерство поступово доповнювалося економічною конкуренцією, інституційною автономізацією ЄЕС і зміною балансу всередині трансатлантичного світу.

Структура роботи зумовлена метою, завданнями та проблемно-хронологічною логікою дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку джерел та літератури. У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету й завдання, окреслено хронологічні та територіальні межі, охарактеризовано історіографію, джерельну базу й методологію дослідження. У першому розділі розглянуто роль США у становленні Європейських співтовариств у 1952–1960 рр. у контексті холодної війни, післявоєнної реконструкції Західної Європи, німецького питання та формування атлантичного блоку. У другому розділі проаналізовано трансформацію відносин США та Європейських співтовариств у 1961–1972 рр., зокрема вплив британського питання, позиції Ш. де Голля, торговельних суперечностей, Кеннеді-раунду, Спільної сільськогосподарської політики ЄЕС, валютних криз і посилення міжнародної суб'єктності Співтовариств. У висновках узагальнено основні результати дослідження.

РОЗДІЛ 1.

США як архітектор європейської єдності під час становлення Європейських співтовариств 1952–1960 рр.

Американська підтримка європейської інтеграції у перші повоєнні десятиліття не була ані суто ідеалістичною, ані лише економічною. Її доцільно пояснювати як поєднання чотирьох взаємопов'язаних завдань: відбудови Західної Європи, стримування радянського впливу, контрольованого включення Федеративної Республіки Німеччина до західного блоку та створення відкритого ринку, сумісного з американською торговельною моделлю. Саме тому Вашингтон підтримував не просто окремі інституції, а загальну логіку наднаціональної інтеграції: вона мала зменшити ризик повернення європейського націоналізму, перетворити ФРН з потенційного ревізійського центру на передбачуваного партнера та створити економічну основу для колективної оборони в межах НАТО.¹

Набираючи оберти протистояння між США та СРСР у сферах влади, політик та ідеології. Вимагали від США зробити все можливе для політичного та економічного об'єднання Західної Європи. Біполярний світ, можливість нападу з боку СРСР призвели до того що західноєвропейські держави бачили у США укриття для виживання, охорони та військової безпеки. Федералізм, індивідуальні свободи і імідж успішної та стабільної демократії притягували західну спільноту, котра пережила 2 кровопролитні війни за останні 50 років через національні суперечки. Додатковим стимулом бу тоталітаризм Сходу, щоб бажав поглинути європейський світ.²

Кроком до старту європейської інтеграції було бажання Франції, Німеччини та країн Бенілюксу приборати фактор розбрату: контроль за вугільно-металургійним регіоном Рура та Саару. Щоб заручитися підтримкою США, 7 травня 1950 року в Парижі Ж. Моне і Р. Шуман розповіли про свою ідею, яка

¹ Armin Rappaport, "The United States and European Integration: The First Phase" // *Diplomatic History*. 1981. Vol. 5, No. 2. P. 121–149. URL: <https://www.jstor.org/stable/24911212> (дата звернення: 30.05.2026).

² История европейской интеграции (1945–1994 гг.) / под ред. А. С. Намазовой, Б. Эмерсон. Москва, 1995. С. 270.

через 2 дні стане сенсацією, у приватній зустрічі з Д. Ачесону (Держсекретар) США і Д. Брюсу (посол США у Франції) після їх корегувань документ побачив світ.¹ Д. Ачесон зі згоди Президента США Г. Трумена, зробив невдовзі наступну заяву: з відчуттям впевненості ми схвалюємо далекосяжну французьку ініціативу – старт Європейським Співтовариствам був даний.²

10 серпня 1952 року почав роботу Верховний орган Європейське об'єднання вугілля та сталі (ЄСВС). в цей Жан Моне отримав лист від Держсекретаря США Д. Ачесона в котрому говорилося, що США мають намір надати ЄСВС дієву підтримку, відповідну політичній та економічній єдності Європи і з цього моменту будуть обговорювати з Об'єднанням питання пов'язані з вугіллям та сталлю³. Окрім привітання від США очікувались і більш конкретні кроки. США розуміли необхідність присутності свого представництва і представника при Верховному органі ЄСВС, але було питання про статус представника, Об'єднання було тільки створено і ніхто не міг гарантувати, якою буде його доля, у вересні повинно було відбутися засідання Спільної асамблеї ЄСВС, яка повинна була прийняти інституціональні рішення. В умовах невизначеності США вирішили спочатку, призначити тимчасово виконуючого обов'язки представника США при ЄСВС. Сам факт призначення спеціального американського представника при ЄСВС, а згодом і надання Девіду Брюсу рангу посла, легітимізував наднаціональну природу Співтовариства.⁴ Це означало, що США визнавали право Вищого органу діяти від імені спільного ринку вугілля та сталі, а не лише як посередника між національними урядами.⁵

У грудні 1952 року в Парижі відбулася зустріч між Ж. Моне та Д. Ачесоном, в ході зустрічі Моне детально розповідав про механізми

¹ Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С. 330 .

² Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С. 335.

³ Treaty Establishing the European Coal and Steel Community. Paris, 18 April 1951. URL: https://www.cvce.eu/obj/treaty_establishing_the_european_coal_and_steel_community_paris_18_april_1951_consolidated_version_1992-en-7d316c78-9e5e-48f2-90e9-d9090e3374e2.html (дата звернення: 27.05.2026).

⁴ Merry H. J. The European Coal and Steel Community // International Organization. 1955. Vol. 9, No. 2. P. 310–316. DOI: 10.1017/S0020818300027673.

⁵ Alter K. J., Steinberg D. *The Theory and Reality of the European Coal and Steel Community*. P. 89–104. DOI: 10.1093/oso/9780199218677.003.0005.

функціонування ЄСВС та Верховного органу, особливий акцент був на фінансову незалежність, яка базувалася на 1% податку на все виробництво вугілля та сталі у межах ЄСВС (податок складав до 1%).

На початку 1953 року адміністрація Д. Ейзенхауера зберегла наступність попередньо адміністраціє. Наступність між адміністраціями Трумена й Ейзенхауера не означала повної тотожності методів. Демократична адміністрація Трумена зробила акцент на Плані Маршалла, ОЄЕС, НАТО та початковому заохоченні європейської координації. Республіканська адміністрація Ейзенхауера зберегла стратегічну мету інтеграції Заходу, але сильніше пов'язала її з питанням військової мобілізації ресурсів, німецького переозброєння та зменшення американського фінансового навантаження на оборону Європи. Для Даллеса інтеграція була не лише економічним процесом, а механізмом політичної дисципліни союзників у холодній війні. Саме тому ЄСВС у 1953–1954 рр. розглядалося у Вашингтоні крізь призму Європейського оборонного співтовариства. Сполучені Штати підтримували вугільно-сталеву інтеграцію, але ще важливішою вважали можливість використати її інституційний успіх як аргумент на користь ЄОС. Якщо ЄСВС доводило, що колишні супротивники можуть делегувати частину суверенітету над стратегічними галузями, то ЄОС мав перенести цю логіку у військову сферу.¹

Світовій події змінюють вектори поглядів та зусиль: смерть Й. Сталіна, завершення війни на Корейському півострові зменшують ризики глобального конфлікту.

В цей час відбувається і зміна міністра закордонних справ Франції, «федераліста» одного з архітекторів євроінтеграції – Р. Шумана, замінює євроскептик Ж. Бідо, котрий намагався саботувати ратифікацію ЄОС, генеруючі різноманітні вимоги співпраці між ЄОС та Великобританією, яка остання не могла прийняти, ти самим її виставляли винуватцем зриву ратифікації.

¹ Rappaport A. The United States and European Integration: The First Phase // *Diplomatic History*. 1981. Vol. 5, No. 2. P. 121–150. DOI: 10.1111/j.1467-7709.1981.tb00775.x.

Новий Держсекретар США Дж. Ф. Даллес підтримував ЄСВС більше з політичної точки зору, а 27 січня 1953 р. у своєму першому зверненні у якості державного секретаря США закликав прискорити процеси у питанні створення ЄОС. Обрана стратегія Дж. Ф. Даллеса зводилася до кількох етапів: на першому передбачалось схилити до ратифікації ФРН, Італію та країни Бенілюксу, на другому етапі використовуючи, як важіль ці ратифікації дотиснути Францію. США у розбудові оборонної стратегії потребували всіх наявних європейських ресурсів, важливим активом була ФРН та її економічний, промисловий та військовий потенціал, США розглядали ФРН, як східний форпост у протистоянні з СРСР, але станом на початок 1953 року ФРН була ще досі під зовнішнім керуванням, інтеграція у структуру НАТО була неможливою через позицію Франції, залишався єдиний шлях ЄОС.

Вступ нового Уряду США до свої повноважень, а також перші дипломатичні візити до Європи співпали по часу зі створенням спільного Європейського ринку вугілля та Європейського ринку сталі¹.

Президент Верховного органу Ж. Моне мав на меті, використовуючи прагнення Уряду США, домогтись максимального сприяння розвитку європейської інтеграції в цілому і зокрема в рамках ЄСВС. ЄСВС в цей час потребував значних фінансових запозичень, щоб впровадити у життя цілу низку економічних перетворень зокрема у вугільній галузі: поліпшення житлових умов для робітників, перекваліфікація робітників (нерентабельних шахт), побудова нових енергетичних потужностей для шахт. Моне сконцентрував свою увагу без посередньо в цьому напрямку.

У лютому 1953 під час візиту Дж. Ф. Даллеса до Європи відбулася його зустріч з Моне. Моне писав про цю зустріч наступне: він процитував преамбулу договору ЄСВС наче Біблію, він знав договір напам'ять, він відчував у договорі

¹ Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С. 434, 438.

традиції американської Конституції і себе продовжувачем справи «батьків засновників»¹.

З подачі Ж. Моне на пост постійного представника у ЄСВС була запропонована кандидатура Д. Брюса (колишній посол США у Франції), котрий був занурений у процес європейської інтеграції ще з чернеток плану Шумана. Кандидатуру Брюса підтримав, друг Ж. Моне генерал А. Грюнтер, який запропонував їй Д. Ейзенхауеру. У лютому 1953 року Президент США призначив Девіда Брюса представником США в Європейському співтоваристві вугілля і сталі (ранг посла). 3 березня 1953 року Д. Брюс прийняв посаду надавши вірчі грамоти Президенту Верховного органу ЄСВС². Заступником Брюс став Томлісон, який до цього займав пост виконуючого обов'язки представника. Д. Брюс будучи активним прихильником європейської інтеграції одразу прийнявся до активної роботи по всіх напрямках.

3-4 червня 1953 року відбулася зустріч Президента США Д. Ейзенхауера та Президента Верховного органу ЄСВС Ж. Моне у ході зустрічі делегація ЄСВС зробила доповідь про стан справ і успіхи Спільноти у розвитку вугільної та сталеливарної галузей, піднімалося питання в необхідності фінансування проєктів ЄСВС, результати діяльності і потреба в фінансуванні були схвально прийняті Президентом США, про що він повідомив Конгрес США 15 червня 1953 року³. Окремо слід зазначити, що самофінансування Верховного органу за рахунок 1% податку демонстрував в очах Президента США фінансову стабільність і незалежність Співтовариства. Ця зустріч дала старт річним перемовинам для отримання багатомільйонного кредиту від США на розвиток проєктів ЄСВС. Американський кредит ЄСВС варто розглядати як політичну інвестицію у наднаціональний авторитет Співтовариства. Його значення виходило далеко за межі модернізації шахт, електростанцій, коксохімічних

¹ Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С. 425

² Foreign Relations of the United States, 1952–1954. Western Europe and Canada. Vol. VI. Part 1. Document 152. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d152> (дата звернення: 27.05.2026).

³ The Department of State Bulletin. Vol. 28. January–June 1953. Washington, D.C. : U.S. Government Printing Office, 1953. P. 927–928.

заводів чи житлового будівництва для робітників. Для Моне принциповим було те, щоб позика надавалася не окремим урядам, а саме Верховному органу. У такій схемі фінансування закладалася важлива інституційна ідея: ЄСВС мало діяти як фінансово відповідальна структура, здатна самостійно залучати капітал і розподіляти його за спільними пріоритетами.

Самофінансування ЄСВС через відрахування з виробництва вугілля і сталі давало американським кредиторам аргумент на користь надійності позичальника. На відміну від національних урядів, залежних від парламентських бюджетів і політичних криз, Верховний орган мав власне джерело доходів. Саме це дозволяло Моне стверджувати, що наднаціональна інституція може запропонувати інвесторам навіть кращі гарантії, ніж окремі держави. Для США такий механізм був корисним з двох причин: він зміцнював ЄСВС як символ європейської єдності і водночас демонстрував, що інтеграція здатна частково фінансувати власну модернізацію без постійної прямої американської допомоги. Політичний вимір кредиту проявився і в дискусії про його зв'язок із ратифікацією ЄОС. Частина американських посадовців хотіла використати позику як важіль тиску, пов'язавши її з оборонною інтеграцією. Моне наполягав на протилежному: допомога мала виглядати не як винагорода за слухняність, а як визнання вже досягнутих успіхів ЄСВС. Саме така логіка дозволяла уникнути звинувачень у прямому американському диктаті та водночас зберігала політичний сигнал: Вашингтон підтримує ті європейські інституції, які реально поглиблюють інтеграцію¹. В подальшому у своїх мемуарах Ж. Моне напише: «ми могли запропонувати американським капіталам більші гарантії безпеки ніж

¹ Foreign Relations of the United States, 1952–1954. *Western Europe and Canada*. Vol. VI, Part 1. Document 194.

URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d194> (дата звернення: 30.05.2026).

Foreign Relations of the United States, 1952–1954. *Western Europe and Canada*. Vol. VI, Part 1. Document 206. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d206> (дата звернення: 30.05.2026).

Foreign Relations of the United States, 1952–1954. *Western Europe and Canada*. Vol. VI, Part 1. Document 211. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d211> (дата звернення: 30.05.2026).

Foreign Relations of the United States, 1952–1954. *Western Europe and Canada*. Vol. VI, Part 1. Document 212. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d212> (дата звернення: 30.05.2026).

будь-яка інша національна гарантія, що в свою чергу дасть можливість отримати позики під менші відсотки та залучити приватні капітали».¹

Подальші кроки у розвитку відносин між США та ЄСВС відбулися у середині грудня 1953 року. Перерва скоріш за все була викликана вирішенням Корейської війни, підготовкою подальших планів розвитку.

13-15 грудня 1953 року в Парижі між делегаціями ЄСВС під головуванням Ж. Моне та США під головуванням Дж.Ф. Даллеса відбулися перемовини, що до позики від США для ЄСВС².

Сторони розглянули запропоновані інвестиційні програми:

- концентрацію шахт та механізацію установок;
- будівництво або модернізація електростанцій;
- житлове будівництво, яке вважається незамінним для сприяння підвищенню продуктивності, а в деяких випадках і виробництва;
- інвестиції у коксохімічні заводи.

Було кілька дуже важливих аспектів цих перемовин: позика повинна бути від США, щоб підкреслити важливість європейської інтеграції для США, розмір позики повинен бути не меншим за 400 млн. доларів (не просто ділова позика, а політичний знак), позика надавалась Верховному органу ЄСВС, а вже він розподіляв ці кошти від свого імені (не було залежності європейських виробників від США), позика видавалась лише для гірськовидобувній (вугільній, залізорудній) промисловості. Також піднімалося питання, як пов'язати цю позику з ратифікацією договору ЄОС (до чи після ратифікації) і було вирішено, що краще буде перетворити її на заохочення, а не у винагороду за дії, що могло бути сприйнято, як тиск. Важливим елементом переговорів було намагання США зняти митні загородження для експорту свого вугілля, але безрезультатно.

Одночасно з цими перемовинами відбувалося і засідання НАТО. Держсекретар США 14 грудня зроби гучну заяву: якщо договір про ЄОС не буде

¹ Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С. 439

² Foreign Relations of the United States, 1952–1954. Western Europe and Canada. Vol. VI. Part 1. Document 187. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d187> (дата звернення: 27.05.2026).

ратифікований, Франція та Німеччина знов стануть потенційними ворогами, у США виникнуть сумніви, чи стане Європа безпечним місце. Це змусило б США болісно переглянути свою основну політику¹. Як покажуть подальші події переоцінка відбулася, але вона стосувалася того, що США навпаки зменшили тиск і ініціатива у Європі почала переходити до європейських країн.

У січні-лютому 1954 року низка посадовців США почали перегляд умов попередніх переговорів, що відбулися у грудні. Зменшити розмір позики до 100 млн. доларів (посилаючись на бюджетний дефіцит США), надання позики тільки після ратифікації договору ЄОС, контроль за розподіленням коштів для кінцевих отримувачів з боку США, ці пропозиції були рішуче відкинуті Ж. Моне, його підтримав Д. Брюс.²

8 квітня 1954 року у Вашингтоні відбувся черговий раунд переговорів. Президент Верховного органу ЄСВС Ж. Моне зробив доповідь в якій розповів про успіхи інституціонального будівництва, регуляції ринку, динамічному розвитку. Він заявив, щоб зберегти цей розвиток та його динаміку потрібні масштабні інвестиції. 23 квітня угода була укладена, США через Експортно-імпорتنний банк США (Eximbank) надали ЄСВС позику у розмірі 100 млн. доларів США.³

В цей час активно розгорталася подія навколо ратифікації договору про ЄОС. До середини квітня договір ратифікували ФРН та країни Бенілюксу, готувалася ратифікація у Італії. Доля ЄОС залежала від Франції в якій на тлі проблем в Індокитаї почалась політична турбулентність, після виборів більшість в парламенті склали євроскептики і вірогідність, що вдасться ратифікувати договір постійно знижувалась. 19-22 серпня 1954 р. на Брюссельській конференції Франція запропонувала внески правки до вже ратифікованого

¹ Foreign Relations of the United States, 1952–1954. *Western European Security*. Vol. V, Part 1. P. 463. URL: https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v05p1/pg_463 (дата звернення: 27.05.2026).

² Foreign Relations of the United States, 1952–1954. *Western Europe and Canada*. Vol. VI, Part 1. Document 197. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d197> (дата звернення: 27.05.2026).

³ Foreign Relations of the United States, 1952–1954. *Western Europe and Canada*. Vol. VI, Part 1. Document 211. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d211> (дата звернення: 27.05.2026). Foreign Relations of the United States, 1952–1954. *Western Europe and Canada*. Vol. VI, Part 1. Document 212. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d212> (дата звернення: 27.05.2026).

іншими країнами договору про ЄОС, що викликало негативну реакцію учасників конференції, це стало передвісником провалу ЄОС, як ідеї та проєкту в цілому. 28 серпня Національні збори Франції прийняли до обговорення ратифікації договору ЄОС, невдачі по внесенню правок на Брюссельській конференції, низька підтримка населенням створення європейської армії призвело до того що 30 серпня Національні збори Франції 319 голосами «проти», 264 голосами «за» відхилили договір про створення ЄОС.

Рішення Франції було прийнято з сумом, але потрібні були дії, щоб продовжити інтеграційний рух. 31 серпня 1954 року Державний секретар США зробив заяву, що оборона Західної Європи потребує вклад Німеччини, а Західна Німеччина потребує відновлення державного суверенітету, права на індивідуальну та колективно оборону. Він висловив сподівання, що економічна інтеграція не припиниться, через те що Франція відхилила один з проявів європейської ідеї.

Жан Моне з цього приводу висловився наступним чином: провал ратифікації 30 серпня 1954 року відкинув нас на чотири роки назад.¹

Ініціатива у подоланні політичної кризи в Європі перейшла Великої Британії. Ідея полягала в тому, щоб створити військовий союз базі на Західноєвропейського союзу долучивши до нього ФРН та Італію. Прем'єр міністр Є. Іден у вересні 1954 здійснив низку візитів до європейських столиць з метою заручитися підтримкою, яку він врешті отримав.

28 вересня у Лондоні відбулася конференція присвячена цьому питанню, а 3 жовтня 1954 р. був підписаний Заключний акт Лондонської наради згідно якого: припинялася окупація ФРН, відмінявся окупаційний статус, ліквідовувалася контрольний окупаційний орган і посада голови цього органу, відновлювався суверенітет у внутрішній та зовнішній політиці ФРН, ФРН отримала можливість вступити до НАТО при умові, що не буде за допомогою сили відновити цілісність Німеччини. 20-23 жовтня на конференції в Парижі

¹ Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С. 448.

були узгоджені деталі майбутнього устрою, а вже 29 жовтня 1954 року у своїх виступах Дж. Ф. Даллес і Є. Іден повідомили учасникам ЗЄС і кандидатам (Італія і ФРН), що для ЗЄС будуть також гарантії від США і Британії, як і для ЄОС. 5 травня 1955 року Федеративна Республіка Німеччина стала незалежною державою. Через два дні ФРН на конференції в Парижі разом з Італією стала членом НАТО.

Поки Західний світ боровся за відновлення єдності у військово-політичній сфері. В економічній площині йшли пов'язані але паралельні процеси, зміна керівництва у ЄСВС, намагання урядовців США послабити участь у європейських процесах, перші економічні суперечки між США та ЄСВС.

10 листопада 1954 року Жан Моне повідомив країни учасниці ЄСВС про свій намір покинути пост Президента Верховного органу і зосередитись на інших аспектах Європейської інтеграції, ця новина з сумом була зустрита у США.¹ 10 лютого 1955 року Ж. Моне мав покинути свій пост, але цього не сталося ще на протязі 5 місяців доки не був обраний новий президент Верховного органу.

У жовтні-грудні того ж 1954 року урядовці США намагались скоротити або підпорядкувати іншому органу своє Представництво у ЄСВС. Ж. Моне звертався до Дж. Ф. Даллеса не робити цього, зрештою представництво було збережено.²

В березні 1955 року між США та ЄСВС почалася перша суттєва економічна суперечка. У бізнес колах та урядовців економічного блоку США виникли підозри, що до картельних змов під керівництвом ЄСВС у сталеливарній галузі та обігу металобрухту експортером, якого були США.³ Суперечка навколо металобрухту й можливих картельних практик показала внутрішню напругу американської політики щодо ЄСВС. З одного боку, Державний департамент бачив у Співтоваристві геополітичний актив: ЄСВС

¹ Foreign Relations of the United States, 1952–1954. Western Europe and Canada. Vol. VI. Part 1. Document 230. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d230> (дата звернення: 30.05.2026).

² Foreign Relations of the United States, 1952–1954. Western Europe and Canada. Vol. VI. Part 1. Document 234. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d234> (дата звернення: 30.05.2026).

³ Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 84. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d84> (дата звернення: 30.05.2026).

сприяв примиренню Франції та ФРН, зміцнював західний блок і створював модель наднаціонального управління стратегічними галузями. З іншого боку, американська економічна традиція залишалася глибоко антикартельною. Для Міністерства торгівлі, частини Конгресу та експортерів металобрухту ЄСВС міг виглядати не як вільноринковий проєкт, а як регульований європейський промисловий блок, здатний координувати ціни, квоти, закупівлі та обмеження доступу до ринку.¹

Цей конфлікт був принциповим. США підтримували інтеграцію лише доти, доки вона не перетворювалася на закритий протекціоністський простір. Тому Вашингтон вимагав, щоб Верховний орган діяв відповідно до антимонопольних положень Договору ЄСВС, зокрема статті 65², яка забороняла картельні угоди. Для Моне було важливо довести, що ЄСВС не є картелем, а навпаки руйнує старі національні та приватні картельні структури вугілля і сталі. У цьому полягав один із головних парадоксів ранньої трансатлантичної взаємодії: США заохочували європейське об'єднання, але водночас пильно стежили, щоб воно не створило нового регіонального монополіста, здатного обмежити американські комерційні інтереси.

На ці підозри швидко відреагував Ж. Моне, звернувшись з листом до Дж. Ф. Даллеса. Він зауважив, що будь-які обмеження з боку США на експорт брухту до ЄСВС приведуть до катастрофічних наслідків: дезінтеграції, зниження військового виробництва, занепад сталеливарної промисловості ЄСВС. Слід зазначити, що починаючи з цього моменту і до кінця каденції адміністрації Президента Ейзенхауера, Державні секретарі у економічних суперечках будуть займати умовно сторону Європейський Співтовариств.

У квітні 1955 р. Радою з питань зовнішньої економічної політики США, було прийняте секретне рішення, провести розслідування чи наявна картельна

¹ Alter K. J., Steinberg D. The Theory and Reality of the European Coal and Steel Community. URL: https://faculty.wcas.northwestern.edu/kal438/KarenJAlter2/ECJsPolitical_Power_files/ECSCTheory%26Reality.pdf (дата звернення: 30.05.2026).

² Foreign Relations of the United States, 1952–1954. Western Europe and Canada. Vol. VI. Part 1. Document 206. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d206> (дата звернення: 30.05.2026).

змова у рамках ЄСВС, доброчесності використання Верховними органом виділеної позики, а також оцінити антимонопольні дії Верховного органу.¹

Вирішення політичного кризису викликаного провалом проєкту ЄОС, відновлення суверенітету ФРН, зміна методів зовнішньої політики США, економічні успіхи ЄСВС, а також акцент Ж. Моне на нові сфери для інтеграції. Дали поштовх новому етапу Європейської інтеграції, який охопить нові сфери соціально-економічного, політичного та міжнародного життя.

Провал ЄОС у 1954 р. не означав відмови США від інтеграційної стратегії.² Навпаки, він змусив Вашингтон і європейських прихильників об'єднання змінити послідовність дій. Якщо оборонна інтеграція виявилася політично надто чутливою, то економічне поглиблення залишалось прийнятнішим способом зберегти динаміку. Саме в цьому контексті слід розглядати перехід від планів європейської армії до Мессінської конференції, Бенілюкс-меморандуму, спільного ринку та Євратому. Американська політика поступово переходила від прямого тиску до стимулювання таких форм інтеграції, які могли мати довгостроковий політичний ефект без негайного створення федеративної державності.

Важливо, що в середині 1950-х рр. США підтримували не лише урядові переговори, а й ширше проєвропейське середовище. Через American Committee on United Europe³ фінансова допомога спрямовувалася до організацій, пов'язаних із Європейським рухом, федералістськими мережами та молодіжними кампаніями.⁴ Цей сюжет потрібно подавати обережно: йшлося не про те, що США «створили» європейську інтеграцію, а про те, що американські канали посилювали вже наявні федералістські ініціативи, які збігалися з цілями

¹ Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 86. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d86> (дата звернення: 27.05.2026).

² Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 89. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d89> (дата звернення: 27.05.2026).

³ Georgetown University Library, American Committee on United Europe Collection: finding aid. URL: <https://findingaids.library.georgetown.edu/repositories/15/resources/10524> (дата звернення: 27.05.2026).

⁴ Aldrich R. J. OSS, CIA and European Unity: The American Committee on United Europe, 1948–60 // *Diplomacy & Statecraft*. 1997. Vol. 8. No. 1. P. 184–227. DOI: 10.1080/09592299708406035. URL: [Warwick University PDF](#) (дата звернення: 27.05.2026).

холодної війни. Для Вашингтона підтримка федералістів була способом зміцнити антикомуністичний центр у Західній Європі, сформувати позитивний образ інтеграції серед еліт і суспільства та протидіяти нейтралістським або антиамериканським тенденціям.

Новий етап інтеграції Європи Ж. Моне вбачав у спільному розвитку атомної енергії, щоб задовольнити енергетичні потреби зростаючої промисловості, зменшити відставання від країн які вже розвивали атомну енергетику, атомна енергетика як джерело енергетичної незалежності. В той же час диспозиція провідних економік Франція (євроскептицизм), ФРН (шукала двосторонніх відносин з країнами котрі вже використовували атомну енергетику) не дозволяла об'єднуватися навколо цього. Ж. Моне разом з Полем-Анрі Спааком (президент Спільної асамблеї Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄСВС) з 1952 по 1954 рік і президент Міжурядового комітету)¹ та Йохана Віллема Беєна (міністр закордонних справ Нідерландів з 1952 по 1956 рік)² розробили широкий план Спільного ринку в який вписали проєкт майбутнього Євратому.³

У квітні 1955 р. Моне повідомив "обмежене коло" посадовців Державного департаменту про новий етап інтеграції у межах Шістки на базі існуючих інституцій. На мою думку це "ідеальний план" геніальної людини, яка постійно підтримувала інтерес і інтригу в правлячих колах США, що до процесів інтеграції в Європі.⁴

18 травня 1955 року був оприлюднений Меморандум Бенілюксу⁵ який передбачав:

1. Спільний розвиток транспортних шляхів
2. Генерація і розподіл е/е

¹ The American Committee on United Europe (ACUE) // [CVCE.eu](https://cvce.eu) (дата звернення: 27.05.2026).

² Beyen J. W. // [CVCE.eu Biography of Johan Willem Beyen](https://cvce.eu) (дата звернення: 27.05.2026).

³ Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С. 455.

⁴ Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 89. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d89> (дата звернення: 30.05.2026).

⁵ Меморандум країн Бенілюксу до шести країн СОВС, 18 травня 1955 р. URL: https://www.cvce.eu/en/obj/memorandum_des_pays_benelux_aux_six_pays_de_la_ceca_18_mai_1955-fr-69a6f717-1c7b-4491-a820-54540fa93ec7.html (дата звернення: 30.05.2026).

3. Розвиток атомної енергії:
 - створення спільного органу;
 - обмін знаннями, фахівцями, сировиною, обладнанням;
 - обмін результатами досліджень.
4. Спільний ринок:
 - без митних обмежень та квот;
 - гармонізація законодавства.

Передбачалось? що обговорення охопить не тільки країни ЄСВС а і країни Організації Європейського Економічного Співробітництва.¹

Планувалось провести конференцію і розробити відповіді договори ЄЕС та Євратому.

Подальше обговорення і напрацювання договірної бази було продовжено 1-3 червня 1955 року на зустрічі міністрів закордонних справ шести держав-членів ЄСВС в Мессіні. Наприкінці зустрічі було призначено Рене Майєра, колишнього президента Ради міністрів Франції, президентом Вищого органу ЄСВС та доручають комітету урядових делегатів та експертів під головуванням Поля-Анрі Спаака підготувати договори про спільний європейський ринок та європейську атомну організацію.²

30 червня 1955 р. виконуючий обов'язки представника США при ЄСВС повідомив про результати конференції в Мессіні. Він звернув увагу, що всі дуже активні і оптимістичні, що до проекту спільного ринку та спільної атомної організації, очікують активної позиції і підтримки з боку США. В той же час проекти Спільного ринку викликали у нього скептицизм, вони не були чіткі.³ Це не дивно, бо Ж. Моне розіграв цю партію ще у квітні 1955 р., щоб ідея Євратому

¹ Convention for European Economic Co-operation, Paris, 16 April 1948. URL: https://www.cvce.eu/de/obj/convention_for_european_economic_cooperation_paris_16_april_1948-en-769de8b7-fe5a-452c-b418-09b068bd748d.html (дата звернення: 30.05.2026).

² The Messina Conference (Messina, 1–3 June 1955). CVCE. URL: [The Messina Conference \(Messina, 1–3 June 1955\)](#) (дата звернення: 27.05.2026).

³ Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 104. URL: [FRUS 1955–1957, Vol. IV, Document 104](#) (дата звернення: 27.05.2026).

була прийнята її було потрібно подати в рамках ширшої ідеї Спільного ринку, яка ще тоді не була опрацьована глибоко.

Поки закладався фундамент Спільного ринку та Євратому, між США та ЄСВС продовжувалися суперечки, металургії та металобрухту.

20 квітня 1955 р. у Вашингтоні відбулася зустріч між посадовцями ЄСВС і США. Делегацію ЄСВС очолював Альберт Коппе - 2-й віце-президент, на зустрічі були заслухані доповіді по виниклим питанням, можливих картельних змов, а також подальші шляхи розвитку співробітництва. Напруження у відносинах припинилося, але на дуже обмежений час. У серпні 1955 р. Міністерство торгівля США, спробувало ввести експортні квоти на металобрухт до ЄСВС, в процес знадобилося втручання Держсекретаря Дж. Ф. Даллеса, котрий через Президента домігся відміни цих квот. 28 жовтня 1955 року, Держдепартамент надав звіт про проведене "дослідження" з приводу картельних змов у ЄСВС. В звіті дії Верховного органу характеризуються як правильні, своєчасні, відповідні антимонопольному законодавству.¹

6 грудня 1955 року в США був підготовлений цілком таємний доклад (план дій) що до розвитку атомної енергії та підтримці Євратому в Європі. Ключові елементи плану: потрібно швидше допомагати Європі з розвитком (СРСР може швидко її обігнати), треба надати новоствореному Євратому повну науково технічно документацію по "мирному атому", ці дії з боку США треба проводити скритно, щоб не давати зайвих приводів противникам інтеграції. Зокрема тим кого підтримує СРСР. Об'єднавчою ланкою повинна була стати група під головуванням Поля-Анрі Спаака.²

¹ Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 92. URL: [FRUS 1955–1957, Vol. IV, Document 92](#) (дата звернення: 27.05.2026). Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 116. URL: [FRUS 1955–1957, Vol. IV, Document 116](#) (дата звернення: 27.05.2026). Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 126. URL: [FRUS 1955–1957, Vol. IV, Document 126](#) (дата звернення: 27.05.2026).

² Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 133. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d133> (дата звернення: 27.05.2026).

8 лютого 1956 р. у Вашингтоні відбулася зустріч президента Верховного органу ЄСВС Р. Мейера і Президента США Д. Ейзенхауера.¹ На котрій скоріш за все сторони обговорили план розвитку атомної енергетики в Європі в цілому та конкретно в про Євратом. На зустрічі також відбувалась дискусія по проблемі експорту металобрухту з США і заходах врегулювання (об'єм експорту брухту з США складав 150 000 метричних тон на місяць). Мейер наполягав, щоб цей об'єм експорту зберігався поки європейські виробники шукають джерела покриття дефіциту та змінюють технологічні процеси на деяких металургійних підприємствах.

22 лютого 1956 р. Ейзенхауер зробив заяву про розширення доступу до урану з метою використання в мирних цілях. Мався на увазі збагачений уран - 235 для використання у ядерних реакторах та наукових цілях. Загалом планувалося на протязі кількох років виділити 20 т урану для потреб США і 20 т для потреб за межами США.²

Особливості розподілення: передбачався контроль за використанням, заборонялося використання у військових цілях, заборонялася передача країнам які виробляють збагачений уран, заборонялась передача СРСР та його сателітам. Важливо, що окремо було виділено європейське співтовариство, але без конкретики (в цьому полягав план прихованої допомоги, уран призначався ніби для всього світу, але в реальності ці об'єми передусім повинні були надійти для Євратому). З подальшої переписки Держдепартаменту і Комісії з атомної енергетики США це чітко прослідковується.

Підтримка Євратому з боку США була продовженням логіки Плану Маршалла в нових технологічних умовах.³ Якщо наприкінці 1940-х рр. американська допомога мала відновити зруйновану промисловість і зняти

¹ Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 157. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d157> (дата звернення: 27.05.2026).

² Statement by the President Announcing Determination To Make Uranium Available for Peaceful Uses, February 22, 1956 // 34th President of the United States: 1953–1961. URL: [The American Presidency Project](https://www.americanpresidencyproject.org/statement-by-the-president-announcing-determination-to-make-uranium-available-for-peaceful-uses/) (дата звернення: 27.05.2026).

³ Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 133. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d133> (дата звернення: 30.05.2026).

валютно-торговельні обмеження, то в середині 1950-х рр. йшлося вже про енергетичну модернізацію та стратегічне відставання Західної Європи від США і СРСР у ядерній сфері. Євратом мав не лише забезпечити мирне використання атомної енергії, а й створити спільну європейську інфраструктуру знань, матеріалів, стандартів безпеки й контролю.¹

Для США Євратом був привабливим саме як наднаціональний партнер.² Двосторонні атомні угоди з окремими державами могли посилити конкуренцію всередині «шістки», насамперед між Францією та ФРН, і зруйнувати спільний інтеграційний імпульс. Натомість передача технологічної допомоги, урану, експертних знань і кредитних можливостей через Євратом дозволяла Вашингтону одночасно підтримати європейську інтеграцію та зберегти контроль за використанням ядерних матеріалів. Саме тому американські документи наголошували на необхідності діяти обережно, щоб допомога не виглядала як зовнішнє нав'язування, але водночас зміцнювала прихильників інтеграції.

Суецька криза додала Євратому політичної ваги. Вона продемонструвала вразливість Західної Європи перед перебоями з постачанням енергоносіїв із Близького Сходу і показала, що енергетична залежність може перетворитися на важіль геополітичного тиску. У цьому сенсі атомна інтеграція стала не лише технократичним проектом, а відповіддю на структурну проблему західноєвропейської безпеки. Для США підтримка Євратому означала можливість спрямувати європейський атомний розвиток у контрольоване, мирне й атлантичне русло.

У квітні 1956 року Голова Комісії за атомної енергії США Льюїс Л. Штраус, повідомив Держсекретарю план по розвитку атомної енергії в країнах Шістки спираючись на заяви Президента. Передбачалось, що виділених 20 т вистачить до 1962 року, на потреби Шістки одразу передбачалося від 5 до 10 т

¹ EURATOM Cooperation Act of 1958, Public Law 85–846 // United States Statutes at Large. 1958. Vol. 72. P. 1084–1086. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-72/pdf/STATUTE-72-Pg1084.pdf> (дата звернення: 30.05.2026).

² Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 166. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d166> (дата звернення: 30.05.2026).

від загального обсягу з подальшими додатковими поставками у розмірі 1-2 т на рік, доки країни шістки не почнуть власне виробництво збагаченого урану-235. Також планувалася передача високо збагаченого урану та плутонію для наукових досліджень, всебічна наукова, технологічна, матеріальна підтримка на перших етапах існування Співтовариства.¹

План погоджувався у приватному порядку на зустрічі (28 квітня 1956 р, Париж) з Ж. Моне, серед основного: виділення матеріалів (повідомлення про виділення) повинно відбутися вже після оголошення про створення Євратому, щоб це не сприймалося, як керування цим процесом з боку США. Євратом отримує матеріали від США і вже самостійно контролює їх розповсюдження та використання без прямого втручання США.² На той вже час Ж. Моне створив і очолив суспільно-політичний, інноваційний та дорадчий Комітет за Сполучені Штати Європи (13 жовтня 1955 року)³. Аналітика Комітету СШЄ констатувала в ще до початку Суецької кризи у 1956 році, що прогрес або занепад Західної Європи залежить від енергоносіїв, на той час залежність від імпорту складала 1/5 частину, через 10 років прогнозували 1/3, більша частина імпорту нафти йшла з Близького Сходу.⁴

Суецька криза 1956 підштовхнула країни шістки до інтенсифікації роботи над створенням Євратому. США побачили в своїй участі ефект, як від плану Маршала. Мабуть це стало вже незворотнім моментом для створення і розвитку Євратому – Суецька криза вдихнула у нього життєву силу.

Важливе завдання, щодо визначення широкої технічної мети Євратому було доручено компетентній та політично важливій групі мудреців:⁵

¹ Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 166. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d166> (дата звернення: 30.05.2026).

² Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 120. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d120> (дата звернення: 30.05.2026).

³ Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 120. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d120> (дата звернення: 30.05.2026).

⁴ Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С. 477.

⁵ The European Parliament and the Euratom Treaty: Past, Present and Future. Luxembourg, 2002. P. 19. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2002/313072/DG-4-JOIN_ET%282002%29313072_EN.pdf (дата звернення: 30.05.2026)

- Луї Арману – французький інженер і високопосадовець, керівник французьких залізниць SNCF, один із провідних технократів післявоєнної Франції.
- Францу Етцелю – німецький політик і економіст із ФРН, один із діячів християнсько-демократичного руху та прихильник європейської інтеграції.
- Франческо Джордані – італійський фізик та спеціаліст з атомної енергетики, президент Національного комітету ядерних досліджень Італії.

Вони напротязі 6 місяців вели дослідження атомної енергетики США, Канади та Великобританії. Створивши звіт, який був покладений в основу атомної енергетики Західної Європи. Доречі саме Луї Арману належить назва – Євратом, він запропонував її Ж. Моне під час їх спілкування.¹

У січні 1957 створення Євратому було під загрозою, через дії Голови комісії з атомної енергії США, який намагався підписати двосторонню угоду про використання мирного атому з ФРН. Ж. Моне був вимушений витрутися особисто і умовити Штрауса дати ще трохи часу на підписання угоди про Євратом.²

4 лютого 1957 р у Вашингтоні відбулась зустріч "мудреців" і урядовців США зокрема Державного секретаря. Підчас зустрічі сторони обговорили перспективи розвитку енергетичного ринку країн Шістки, необхідність зменшення залежності від імпорту енергоносіїв з Близького Сходу, технічних аспектів організація ядерної енергетики.³

В подальшому спираючись на доповідь «Трьох мудреців», котрі на цифрах підтвердили припущення Комітету за СШЄ Ж. Моне написав, що Залежність Європи від Близького Сходу буде посилюватися, зі зростанням обсягу імпорту

¹ Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С. 453 .

² Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 208. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d208> (дата звернення: 30.05.2026).

³ Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 216. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d216> (дата звернення: 30.05.2026).

нафти пропорційно будуть зростати бажання використати нафту, як важіль політичного тиску, будь-який збій у постачанні нафти може перетворитися на економічні проблеми для Європи і навіть всього світу. Відповідно потрібно, щоб нафта була одним з факторів економічного та промислового розвитку. Для Європи це досягне лише у разі створення нового джерела енергії. Противники інтеграції та Євратому автоматично могли стати співучасниками краху Західної цивілізації.

А вже 25 березня 1957 року були підписані договори про створення Європейського економічно співтовариства (ЄЕС)¹ та Європейського співтовариства з атомної енергетики (Євратом)².

У січні 1958 р. Голова комісії з атомної енергії США звернувся до Президента з пропозицією розширити співпрацю з Євратомом і запропонував програму будівництва атомних реакторів. План передбачав: будівництво у Європі кількох реакторів "американського типу" до 1963 року, фінансування третину видатків проєкту з боку США, надання ядерного палива, технічного та наукового супроводу. Очікувалося обговорення і затвердження плану з Євратомом.³

У травні 1958 голова МАГАТЕ звернувся з листом до Президента США з проханням підпорядкувати Євратом під контроль МАГАТЕ у сфері поводження з атомними матеріалами. Наприкінці травня Дж. Ф. Даллес сформулював відповідь, контроль з боку МАГАТЕ припускався лише у вигляді консультацій не більше. Скоріш за все Держсекретар провів закриті переговори з Євратомом з приводу плану комісії з атомної енергії США від січня 1958 року і рекомендував

¹ Vertrag zur Gründung der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft (EWG). Rom, 25. März 1957. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=CELEX%3A11957E%2FTXT> (дата звернення: 30.05.2026).

² Treaty Establishing the European Atomic Energy Community (EURATOM). Rome, 25 March 1957. URL: <https://www.cvce.eu/en/collections/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/07901f41-7ff1-4ddc-b4d4-9204ed4ae149> (дата звернення: 30.05.2026).

³ Foreign Relations of the United States, 1958–1960. *Western European Integration and Security; Canada*. Vol. VII, Part 1. Document 3. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/d3> (дата звернення: 30.05.2026).

комісії якнайшвидше ратифікувати програму у Конгресі.¹ 28 серпня 1958 р. Конгрес схвали програму співпраці між США та Євратомом. Конгресом була збільшена кількість ядерного палива до 30 т. Фінансова участь США залишилась у розмірі 1/3 від загального об'єму фінансування і складала близько 100 млн. доларів.² До жовтня 1959 року між США та Євратомом було погоджено будівництво лише 1 реактора по спільній програмі, подальші дії були призупинені через те що Євратом не надавав деталей розвитку програми зі свого боку, але у листопаді 1959 року між Євратомом і США пройшли переговори по відновленню програми будівництва ядерних реакторів. Євратомом було запропоновано побудувати ще 2 реактора: 1-ФРН, 1-франко-бельгійському кордоні.³

Кінець десятиліття становлення Європейський співтовариств та 2 останні роки каденції Уряду Д. Ейзенхауера ознаменувалися виникненням багатьох протиріч, котрі будуть формувати відносини США та Європейських співтовариств.

На початку 1959 року між США та ЄСВС виникає напруженість: розвиток вугільнодобувної галузі ЄСВС призвів до надлишків вугілля у країнах Шістки, щоб не допустити перенасичення та обвалу цін ЄСВС вводить обмеження на імпорт вугілля насамперед з США, що викликало різку негативну реакцію. В той же час продовжувалася напруженість на ринку металургії та металобрухту. У другій половині 1959 року в Західній Європі формується 2 конкуруючих економічних блока ЄЕС (Шістка) та ЄАВТ (Сімка) під приводом Великобританії.⁴

¹ Foreign Relations of the United States, 1958–1960. *Western European Integration and Security; Canada*. Vol. VII, Part 1. Document 22. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/d22> (дата звернення: 30.05.2026).

² EURATOM Cooperation Act of 1958 // *Public Law 85–846*. Approved August 28, 1958 // *United States Statutes at Large*. Vol. 72. Washington, D.C., 1958. P. 1084–1086. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-72/pdf/STATUTE-72-Pg1084.pdf> (дата звернення: 30.05.2026).

³ Foreign Relations of the United States, 1958–1960. *Western European Integration and Security; Canada*. Vol. VII, Part 1. Document 69. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/d69> (дата звернення: 30.05.2026).

⁴ Foreign Relations of the United States, 1958–1960. *Western European Integration and Security; Canada*. Vol. VII, Part 1. Document 77. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/d77> (дата звернення: 30.05.2026).

Наприкінці листопада 1959 року Державний секретар К. Гертер¹ зробив доповідь про розкол і можливість торгівельної війни у Західній Європі між ЄЕС та ЄАВТ, вирішення ситуації вбачалося у вступі США та Канади до ОЄЕС та її реорганізація, щоб оновити цілі та задачі існування: об'єднання розвинутих країн для допомоги менш розвинутих країна, урегулювання протистояння між Шісткою та Сімкою.

Поява ЄЕС і ЄАВТ наприкінці 1950-х рр. створила для США нову проблему:² Вашингтон заохочував інтеграцію, але не хотів економічного розколу Західної Європи. Спільний ринок «шістки» мав очевидні політичні переваги, оскільки поглиблював франко-німецьке примирення та створював сильний західноєвропейський центр. Водночас ЄАВТ на чолі з Великою Британією відображала інший, більш міжурядовий і глобально-торговельний підхід, який був ближчим до американської ліберальної торговельної традиції.

Саме тому США підтримували не ліквідацію ЄЕС, а пошук ширшої атлантичної рамки, яка могла б примирити «шістку» і «сімку». Реорганізація ОЄЕС в ОЕСР була частиною цієї стратегії.³ Вона мала перетворити повоєнний механізм розподілу американської допомоги на клуб розвинутих індустріальних демократій, здатний координувати торгівлю, допомогу країнам, що розвиваються, і політику економічного зростання. У глобальному контексті це було також відповіддю на деколонізацію та конкуренцію із СРСР за вплив в Азії, Африці й Латинській Америці.

¹ Foreign Relations of the United States, 1958–1960. Western European Integration and Security; Canada. Vol. VII, Part 1. Persons. URL: https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/persons#p_HCA1 (дата звернення: 30.05.2026).

² Foreign Relations of the United States, 1958–1960. Western European Integration and Security; Canada. Vol. VII, Part 1. Document 69. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/d69> (дата звернення: 30.05.2026).

³ Foreign Relations of the United States, 1958–1960. Western European Integration and Security; Canada. Vol. VII, Part 1. Document 79. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/d79> (дата звернення: 30.05.2026).

У глобальному вимірі США шукали помічників для поширення економічного та політичного впливу на країни Азії, Африки та Південної Америки в контексті боротьби з СРСР.¹

8-10 грудня 1959 року США почали втілювати свій план організував дві зустрічі одну з Великобританією (ініціатор створення ЄАВТ "Сімка"), другу з представниками Співтовариств "Шістка". Доповідь по результатах зустрічей була надана Державному секретарю. А вже 19-21 грудня у Парижі відбулася зустріч на найвищому рівні між США, Великобританією, ФРН та Францією. Країни учасниці погодились з планом дій котрий запропонували США.²

12 травня 1960 року відбулася зустріч Ради міністрів ЄЕС де були прийняті рішення: про спільний зовнішні тариф, зниження зовнішнього тарифу, про прискорення зниження внутрішніх тарифів. США констатували Співтовариства - вагома сила, з якою варто рахуватися. Терези у конкуренції ЄЕС та ЄАВТ суттєво змістились на користь Шістки.³

Період відносин між США та Європейський співтовариств, який почався 10 років тому 9 травня 1950 року завершувався.

На повоєнній світовій мапі при активній політичній, економічній, військовій участі США виникли Співтовариства європейських країн, котрі не мали аналогів у попередній історії. Уперше, країни що заснували Співтовариства віддали частину свої національних прав та повноважень наднаціональним інституціями, об'єднуючись заради миру вони створили нову організаційну форму існування різних націй та країн.

За активною участі США в Європі були побудовані інституції, які мали риси американського економічного регулювання: антимонопольне

¹ Foreign Relations of the United States, 1958–1960. Western European Integration and Security; Canada. Vol. VII. Part 1. Document 79. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/d79> (дата звернення: 30.05.2026).

² Foreign Relations of the United States, 1958–1960. Western European Integration and Security; Canada. Vol. VII. Part 1. Document 93. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/d93> (дата звернення: 30.05.2026).

³ Foreign Relations of the United States, 1958–1960. Western European Integration and Security; Canada. Vol. VII. Part 1. Document 119. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/d119> (дата звернення: 30.05.2026).

законодавство, незалежні орган планування та координації галузей. США завдяки Європейським співтовариствам створили економічну базу для підтримки європейського військового контингенту. Економічні та технологічні досягнення Співтовариств в подальшому використовувалися для розширення впливу на менш розвинуті країни Азії, Африки та Південної Америки.

В цей час США змогли оцінити вплив тих чи інших важелів впливу. Інструментарій еволюціонував від грубого примусу до дипломатичного маневру та маніпуляції.

РОЗДІЛ 2

Трансформація відносин США та Європейських співтовариств у 1961–1972 рр.

20 січня 1961 року до влади у США прийшла адміністрація Дж. Ф. Кеннеді. У своїй інавгураційній промові новий президент сформулював загальну рамку зовнішньої політики: США мали бути готовими підтримувати союзників і протистояти противникам заради «виживання і успіху свободи».¹

На початку 1960 року Ж. Моне кілька разів відвідав США, щоб зрозуміти чого чекати від нової Адміністрації, Моне зустрівся і з Дж. Ф. Кеннеді. Моне так оцінив майбутні відносини: перед Європою виникає виключна можливість перебудувати відносини з США на паритетних засадах.²

Прихід адміністрації Кеннеді не скасував основної американської лінії на підтримку європейської інтеграції, але змінив її політичну мову.³ Якщо адміністрація Ейзенхауера переважно розглядала інтеграцію через призму НАТО, ФРН, ЄОС, Євратому й розподілу оборонного тягаря, то команда Кеннеді намагалася сформулювати ширшу концепцію атлантичного партнерства.⁴ Її суть полягала в тому, що США більше не могли керувати Західною Європою як молодшим партнером, але й не були готові прийняти її як повністю автономний центр сили.⁵ Звідси виникла формула партнерства з «об'єднаною Європою», яка мала бути економічно сильною, політично відповідальною, відкритою до торгівлі та тісно пов'язаною з НАТО.⁶

¹ President John F. Kennedy's Inaugural Address, 20 January 1961 // John F. Kennedy Presidential Library and Museum. URL: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-speeches/inaugural-address-19610120> (дата звернення: 30.05.2026).

² Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С. 500.

³ Lymar M. The Development of the Transatlantic Relations at John F. Kennedy's Presidency // Eminak. 2019. № 3 (27). URL: <https://www.eminak.net.ua/index.php/eminak/article/view/353> (дата звернення: 30.05.2026).

⁴ Lymar M. The Development of the Transatlantic Relations at John F. Kennedy's Presidency // Eminak. 2019. № 3 (27). URL: <https://www.eminak.net.ua/index.php/eminak/article/view/353> (дата звернення: 30.05.2026).

⁵ Etzioni A. A Grand Design? // The American Scholar. 1963. Vol. 32. No. 3. P. 501–508. URL: <https://www.jstor.org/stable/172802> (дата звернення: 30.05.2026).

⁶ Foreign Relations of the United States, 1961–1963. Vols. VII–IX. Microfiche Supplement. Document 248. George McGhee Memorandum on European Policy. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v07-09mSupp/d248> (дата звернення: 30.05.2026).

У цьому полягала відмінність між республіканським і демократичним підходами.¹ Республіканці 1950-х рр. підтримували інтеграцію передусім як інструмент антикомуністичної мобілізації й включення ФРН до Заходу. Демократи Кеннеді намагалися надати цій політиці позитивну програму: створити атлантичну спільноту, у якій США, ЄЕС, Велика Британія, Канада і потенційно Японія могли б координувати торгівлю, валютну стабільність, допомогу країнам, що розвиваються, і оборонну політику. Однак ця модель мала внутрішню суперечність: вона проголошувала рівність партнерів, але фактично передбачала збереження американського стратегічного лідерства.

Основи політики Адміністрації Дж. Ф. Кеннеді були викладені у меморандумі Джорджа Макгі від 5 грудня 1961 року², скоріш з все цей документ і став прототипом «Великого задуму». Метою політики було проголошено допомогу у створенні середовища для процвітання націй, які сповідують цінності і цілі, які сповідують в США. Згідно з цією метою і будувалась стратегія відносин з Європейськими співтовариствами на протязі 1961-1968 рр.:

- потрібні союзники, які можуть проєціювати свою силу та ресурси поза межами кордонів, такою групою вбачалося Європейське Співтовариство, потрібно підтримувати інтеграційний рух;
- розвиток і розширення Європейське Співтовариство передбачався в ширших атлантичних рамках;
- потрібна інтеграція Великобританії до Європейських Співтовариств, щоб знизити франко-німецьке лідерство;
- потрібно приховувати американо-британські відносини від країн Співтовариства;

¹ Lyman M. The Development of the Transatlantic Relations at John F. Kennedy's Presidency // Eminak. 2019. № 3 (27). URL: <https://www.eminak.net.ua/index.php/eminak/article/view/353> (дата звернення: 30.05.2026).

² Foreign Relations of the United States, 1961–1963. Vols. VII–IX. Microfiche Supplement. Document 248. George McGhee Memorandum on European Policy. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v07-09mSupp/d248> (дата звернення: 30.05.2026).

- інтеграція Великобританії допоможе тісніше залучити Співтовариство до атлантичної інтеграції під приводом США і навіть ширше: з залученням Японії;
- масштабне зниження мит та обмежень на торгівлю промисловими та сільськогосподарськими товарами;
- координація фіскальної та монетарної політики на базі Бреттон-Вудської системи.

Розробка такого стратегічного плану базувалась на подіях з котрими зіштовхнулися США на міжнародній арені у 1961 році.

Так, 17 травня 1961 року у Вашингтоні відбулася розмова між Президентом Комісії ЄЕС В. Гальштейном та Міністром сільського господарства США О. Фріменом. Предметом зустрічі була Спільна сільськогосподарська політика ЄЕС. В. Гальштейн визнавав, що аграрне питання є найбільш складною проблемою виконання Римського договору, адже Комісія повинна була виробити правила для шести держав із різними національними традиціями підтримки сільського господарства. Особливо важливим для США було те, що ЄЕС розглядав механізм змінних імпорتنих зборів, зокрема щодо пшениці, а американська сторона прямо пов'язувала аграрні поступки ЄЕС із майбутнім американським торговельним законодавством.¹

Ця зустріч стала відправним пунктом де політичний і економічний вектори відносин США та Співтовариств розділилися. США підтримували інтеграцію, але економічно вимагали, щоб вона не перетворилася на протекціоністський блок. США були зацікавлені у сильній Західній Європі, але не хотіли втратити доступ до її ринку. Аграрне питання швидко стало предметом трансатлантичних переговорів. У випадку зернових, птиці та інших с/г товарів воно безпосередньо зачіпало інтереси американських експортерів.

¹ Foreign Relations of the United States, 1961–1963. Vol. XIII: Western Europe and Canada. Document 7. Memorandum of Conversation, 17 May 1961. P. 16. URL: [Office of the Historian](#) (дата звернення: 30.05.2026).

В цей період Атлантичній інтеграції під приводом США стає на заваді Франція під керівництвом Ш. де Голля.

31 травня - 2 червня 1961 року в Парижі Президент США Дж. Ф. Кеннеді провів переговори з Президентом Франції Ш. де Голлем. У меморандумі розмови від 2 червня зафіксовано, що де Голль прямо пов'язував зміну французької позиції з тим, що Європа стала економічно та політично сильнішою, а Франція прагне «висловити свою особистість» у питаннях оборони.¹ Він визнавав необхідність Атлантичного союзу, але наголошував, що інтегрована оборонна структура НАТО більше не задовольняє Францію.

Конфлікт між Кеннеді та де Голлем не можна зводити лише до суперечки про командні структури НАТО. Він відображав глибше розходження двох моделей Заходу. Американська модель передбачала поєднання європейської інтеграції з євроатлантичною: ЄЕС мала ставати сильнішою, але ця сила мала залишатися вбудованою у НАТО, Бреттон-Вудську фінансову систему та відкритий торговельний порядок.² Голлістська модель, навпаки, виходила з ідеї політичної автономії Європи держав, у якій Франція могла б виступати провідним політичним арбітром між США та СРСР.

Для Вашингтона саме Велика Британія мала стати важливим запобіжником проти франкоцентричної автономізації ЄЕС. Її вступ до Спільного ринку розглядався як спосіб зберегти трансатлантичний баланс, посилити ліберально-торговельну орієнтацію ЄЕС³ і обмежити можливість перетворення «шістки» на закритий континентальний блок. Саме тому де Голль сприймав британську заявку не лише як економічну проблему, а як спробу перенесення англо-американського впливу всередину Європейських співтовариств.

¹ Foreign Relations of the United States, 1961–1963. Vol. XIII: *Western Europe and Canada*. Document 230. Memorandum of Conversation, Paris, 2 June 1961. P. 665–666. URL:

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d230> (дата звернення: 30.05.2026).

² Gerbet P. *John F. Kennedy's Grand Atlantic Design* // CVCE. 23 January 2004. URL:

https://www.cvce.eu/de/obj/john_f_kennedy_s_grand_atlantic_design_as_explained_by_professor_pierre_gerbet_paris_23_january_2004-en-76e56cc7-c543-40ff-ad73-b0a8da4a6d9c.html (дата звернення: 30.05.2026).

³ Steinnes K. The European Challenge: Britain's EEC Application in 1961 // *Contemporary European History*. 1998. Vol. 7, No. 1. P. 61–79. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/contemporary-european-history/article/abs/european-challenge-britains-eec-application-in-1961/440DEA62DC8979A5D08B912B9AD6FC20> (дата звернення: 30.05.2026).

Вето 1963 р. стало ударом не лише по Лондону, а й по всій американській концепції Grand Design.

Ці розбіжності не були лише питанням військової техніки або статусу Франції в НАТО. США підтримували інтегровану Європу в атлантичних рамках, в той же час де Голль прагнув більш автономної «Європи держав», у якій вирішальне слово зберігали б національні уряди. Ще у 1959 позицію де Голля окреслили у СРСР: де Голль намагається підняти роль Франції у міжнародних відносинах не маючи для цього власних ресурсів, тому спирається на інші країни Західної Європи, він намагається створити під керівництвом Франції континентальний блок, який постане «третьою силою» поряд з СРСР та США, а також виступатиме противагою англо-саксонському домінуванню в НАТО.¹ Про ідеї та дії де Голля, Монне висловлював наступні думки: де Голль вірив, що Європа буде об'єднання навколо Франції і не бажав делегування суверенітету. Він не розумів, що неможливо створити спільноту без спільних правил та інституцій. Йому не вдавалось збудувати Європу такою, якою він її бачив і йому не вдалося зруйнувати Європу, яку він не бажав.²

31 липня 1961 року уряд Гарольда Макміллана оголосив у Палаті громад про намір Великої Британії розпочати офіційні переговори щодо вступу до Європейського економічного співтовариства. У виступі Г. Макміллан наголошував, що Британія не може ухвалити остаточне рішення без переговорів, які мають врахувати інтереси Співдружності, Європейської асоціації вільної торгівлі та британського сільського господарства.³

У підготовчому документі до міністерської зустрічі НАТО в Парижі 13-15 грудня 1961 року Державний департамент зазначав, що питання вступу Великої Британії до Європейських не предмет зустрічі, але є важливим і там же наголошувалось, що США мотивовані змінювати партнерство між США та

¹ История европейской интеграции (1945–1994 гг.) / под ред. А. С. Намазовой, Б. Эмерсон. Москва, 1995. С. 198.

² Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С. 567.

³ European Economic Community (Government Policy), House of Commons Debates, 31 July 1961 // Hansard. URL: <https://hansard.parliament.uk/commons/1961-07-31/debates/b238c9f9-4ed7-48ad-920d-2e3676deb661/EuropeanEconomicCommunity%28GovernmentPolicy%29> (дата звернення: 30.05.2026).

Європою.¹ Ці натяки та «винятки при вступі» запустили зворотній відлік до краху ідеї Атлантичної інтеграції за допомогою Великобританії, як агенту впливу у Співтовариствах.

Таким чином, 1961 рік став перехідним моментом у відносинах США та Співтовариств. США виступали прихильником інтеграції, в той же час відчували втрату контролю і намагалися його повернути. Співтовариства ставали самостійними економічно, здатним впливати на американські торговельні інтереси. Політика де Голля показала, що частина європейських еліт прагнула політичної автономії від США. Саме ці суперечності визначатимуть подальший розвиток відносин у 1962-1963 роках.

Найгострішим питанням у відносинах США та ЄЕС у 1962 році стала аграрна політика. 23 травня 1962 року президент Кеннеді звернувся з листом до голови Комітету шляхів і засобів Палати представників В. Міллса щодо американського сільськогосподарського експорту до ЄЕС.² Цей лист був відповіддю на лист цього конгресмена у квітні того ж року, Кеннеді визнавав наявність проблеми з доступом американської с/г продукції на Спільний ринок. Проблема стосувалася 30% асортименту та 10% загального об'єму (слід зазначити, Спільний ринок вже був найбільшим ринком збуту для США), на 70% експорту було узгоджено. В той же час товарна пшениця, фураж та птиця з 1 липня 1962 року підпадали під спеціальний захисний механізм Спільного ринку – «змінні мита» (мито яке використовувалось, щоб обмежити імпорт для підтримки виробництва того чи іншого виду продукції на території Спільного ринку). 1 липня 1962 року також можливо вважати датою початку «Курячих війн». Кеннеді повідомив, що найближчим часом він очікує від Конгресу новий закон, котрий дозволить проводити більш гнучку торгівельну політику та захищати торгівельні інтереси США.

¹ Foreign Relations of the United States, 1961–1963. Vol. XIII: Western Europe and Canada. Document 116. Paper Prepared in the Department of State, 1 December 1961. P. 336. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d116> (дата звернення: 30.05.2026).

² Foreign Relations of the United States, 1961–1963. Vol. XIII: Western Europe and Canada. Document 116. Paper Prepared in the Department of State, 1 December 1961. P. 336. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d116> (дата звернення: 30.05.2026).

4 липня 1962 року Дж. Ф. Кеннеді виступив у Філадельфії, із програмною промовою, яку часто називають «Декларацією взаємозалежності».¹ Кеннеді заявив, що Сполучені Штати будуть готові до обговорення з об'єднаною Європою шляхи та засоби формування конкретного атлантичного партнерства, взаємовигідного партнерства між новим союзом, що формується в Європі, та старим Американським. Окрім цього Кеннеді кілька разів наголошував на вільній торгівлі.

11 жовтня 1962 року Конгресом США було ухвалено закон про «Закон про розширення торгівлі» (Trade Expansion Act).² Цей закон прив'язав торгівлю, торгові відносини до національної безпеки США, тепер про торговельні конфлікти слід було доповідати Міністру оборони США. Особливо важливо, що Trade Expansion Act містив окремі положення щодо ЄЕС. У законі зазначалося, що у випадку торговельної угоди з ЄЕС президентські тарифні повноваження могли застосовуватися до тих категорій товарів, де США та країни ЄЕС разом становили 80 % або більше сукупної світової експортної вартості відповідної категорії. Це положення показує, що Вашингтон розглядав ЄЕС як головного торговельного партнера і водночас як структуру, з якою потрібно було домовлятися на особливому рівні. В подальшому цей закон буде використаний для торговельних перемовин у рамках ГАТТ (Раунд Кеннеді 1964-1967 рр) для лінійного зниження мит до 50% для ЄЕС ці скорочення могли складати ще більше. У 1963 році економічні суперечності продовжували загострюватися. 4 грудня 1963 року новий Президент Ліндон Б. Джонсон ввів у дію «Прокламацію 3564 — Прокламація про підвищення ставок мита на певні товари», яка вступила у силу 7 січня 1954 року. Причиною введення додаткових мит на товари Європейського товариства називаються, імпорتنі мита ЄЕС проти

¹ John F. Kennedy, Address at Independence Hall, Philadelphia, 4 July 1962 // The American Presidency Project. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-independence-hall-philadelphia> (дата звернення: 30.05.2026).

² Trade Expansion Act of 1962 // Public Law 87–794, Approved 11 October 1962 // United States Statutes at Large. Vol. 76. Washington, D.C., 1962. P. 872–999. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-76/pdf/STATUTE-76-Pg872.pdf> (дата звернення: 30.05.2026).

американської курятини. Мита США вводилися проти: картопляного крохмалю, похідних з картопляного крохмалю, бренді і малі вантажівки.¹

14 січня 1963 року президент Франції Шарль де Голль під час пресконференції виступив проти вступу Великої Британії до Європейського економічного співтовариства.² Де Голль наголосив, що економічна система Великої Британії не відповідає принципам функціонування ЄЕС, а зміна умов функціонування ЄЕС за для включення нових країн-учасниць призведе до розбалансування Співтовариства, що призведе до створення більш масштабного Атлантичного співтовариства залежного і під керівництвом США. Це вето означало крах геополітичних планів США відносно Європи, а де Голь став отрутою.³

22 січня 1963 року Франція та ФРН підписали Єлисейський договір. Документ передбачав регулярні консультації між урядами двох держав у сфері зовнішньої політики, оборони та освіти.⁴ Щоб активна діяльність де Голля остаточно не зруйнувала відношення між Співтовариствами та США в процес втрутився Ж. Моне, у квітні 1963 року Моне Комітет за СШЄ підготував інтерпретацію договору, що уклали де Голль і К. Аденауер. 25 квітня завдяки парламентським маніпуляціям у Бундестазі ФРН: для підтримки та зміцнення єднання вільних народів потрібна тісна співпраця між США та Європою, взаємодія у рамках НАТО та європейська єдність з Великобританією.⁵ Адміністрація Кеннеді позитивно сприйняла це рішення, оскільки воно частково

¹ Proclamation 3564—Increasing Rates of Duty on Specified Articles // *The American Presidency Project*. 4 December 1963. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/proclamation-3564-proclamation-increasing-rates-duty-specified-articles> (дата звернення: 29.05.2026).

² Press Conference of General de Gaulle, 14 January 1963. URL: https://www.cvce.eu/en/obj/press_conference_held_by_general_de_gaulle_14_january_1963-en-5b5d0d35-4266-49bc-b770-b24826858e1f.html (дата звернення: 29.05.2026).

³ Foreign Relations of the United States, 1961–1963. Vol. XIII. Document 174. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d174> (дата звернення: 29.05.2026).

⁴ Treaty of Friendship between the Federal Republic of Germany and the French Republic, Paris, 22 January 1963. URL:

https://www.cvce.eu/en/obj/the_elysee_treaty_embrace_between_de_gaulle_and_adenauer_paris_22_january_1963-en-da454e70-c9be-4e8b-acc2-d6096f08218d.html (дата звернення: 29.05.2026).

⁵ Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С. 537 .

нейтралізувало побоювання США щодо можливого послаблення Атлантичного союзу.

Важливе місце у трансатлантичних відносинах займала проблема ядерної безпеки. Адміністрація Кеннеді продовжувала просувати концепцію багатосторонніх ядерних сил НАТО – Multilateral Force (MLF).¹ Передбачалося створення спільних ядерних сил під контролем країн Альянсу. США вважали, що це дозволить зміцнити НАТО та водночас стримати прагнення окремих європейських держав до створення незалежної ядерної зброї. У 1963 році лідерство в ЄЕС переходить до ФРН, продовжується розвиток Спільного ринку, а на перший план виходить співпраця у сфері оборони за допомогою багатосторонніх сил.² Ж. Моне констатував, що інтеграційні процеси в Європі послабшали, це бачили і в США, але альтернативи їм не було. Цей період потрібно було пережити він особисто продовжував підтримувати "вогник майбутньої інтеграції".³

На початку грудня 1963 року Моне був нагороджений «Presidential Medal of Freedom» (це було перше нагородження цією медаллю, це нагородження Кеннеді планував на 6 грудня, 22 листопада 1963 року Президент США Джон Ф. Кеннеді був убитий). Моне вважав, що інерція дій Кеннеді діяла ще 2 роки.⁴

З 1964 року і до інтеграційні процеси в Європі перейшли у бездіяльну фазу, а відносини з США були більш двосторонніми, вирівнювали ситуацію торговельні перемовини на рівні ГАТТ (Раунд Кеннеді) де Шістка виступала, як одне ціле і це продемонструвало силу єдності.

Щоб не допустити дезінтеграційних процесів увесь 1965 рік Ж. Моне провів у відрядженнях по столицях Шістки для зустрічей з послідовниками, щоб підтримати їх морально. 30 червня 1965 Франція відмовилась передавати фінансування спільного аграрного ринку під керівництво ЄЕС і оголосила

¹ Foreign Relations of the United States, 1961–1963. Vol. XIII. Western Europe and Canada. Document 174. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d174> (дата звернення: 30.05.2026).

² Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С. 537.

³ Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С. 539.

⁴ Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С. 542 .

бойкот роботи в інституціях Спільноти, почався короткостроковий період який отримав назву «політики порожнього стільця». У бесіді з Кув де Мурвілем (міністр закордонних справ Франції, 1958-1968 роки) Ж. Моне припустив, що за такою поведінкою Франції стоїть небажання, щоб у Спільноті діяло правило прийняття рішення більшістю, а не на основі консенсусу. Таке правило починало діяти з 1966 року. Це припущення підтвердилось 9 вересня 1965 році коли де Голль виступив з промовою, критикуючи Комісію і наднаціональні інституції.¹

Після французької політики «політики порожнього стільця» 1965 року Рада ЄЕС зібралася в Люксембурзі 17-18 і 28-29 січня 1966 року. Підсумком стала угода, відома як Люксембурзький компроміс. У ній було зафіксовано, що коли держава-член заявляє про «дуже важливі інтереси», члени Ради мають прагнути рішення, прийняттого для всіх. Французька делегація наполягала, що обговорення повинно тривати до одностайності; інші п'ять держав не погодилися юридично з таким абсолютним тлумаченням, але погодилися відновити роботу Співтовариства.²

У 1966 році головним викликом для трансатлантичної системи стала не торгівля, а політика Франції в НАТО. 7 березня 1966 року Шарль де Голль направив президенту Ліндону Джонсону лист, у якому наголосив, що Франція залишається учасницею НАТО, але змінює форму своєї участі в Альянсі. У подальших французьких вимогах ішлося про вихід з інтегрованої військової структури НАТО та про необхідність вивести іноземні штаби й сили з французької території або поставити їх під французьке командування.³

Це рішення не стосувалося безпосередньо Співтовариств, але воно впливало на весь політичний фон відносин США з країнами «Шістки». Американська адміністрація була змушена розрізняти два табори Співтовариства: Францію де Голля, яка обмежувала військово-політичну

¹ Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С. 556.

² Council Agreement of 29 January 1966 on majority votes within the Council (Luxembourg Compromise). CELEX: 41966X0129. URL: [EUR-Lex](#) (дата звернення: 30.05.2026).

³ Foreign Relations of the United States, 1964–1968. Vol. XIII. *Western Europe Region*. Document 137. Letter From President de Gaulle to President Johnson. Paris, March 7, 1966. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d137> (дата звернення: 30.05.2026).

залежність від США, і решту членів Європейських співтовариств, передусім ФРН, Італію, Бельгію, Нідерланди та Люксембург, які залишалися зацікавленими у тісному зв'язку зі США та НАТО.

Головною подією середини 60-х років були масштабні торгові перемовини у рамках ГАТТ. Шостий раунд (Раунд Кеннеді) проходив у Женеві з 4 травня 1964 року по 30 червня 1967 року, під час цього раунду участь зросла до понад 60 країн

Обговорювані теми також розширилися, від традиційного зниження тарифів до нових правил торгівлі, таких як ті, що стосуються застосування антидемпінгових заходів. Раундом Кеннеді переговори були названі з двох причин, по-перше на згадку про нього Президента, а по-друге, через те що президент Кеннеді забезпечив прийняття Закону США про розширення торгівлі 1962 року, який уповноважував уряд США вести переговори щодо скорочення тарифів до 50%, що стало ключовим фактором, що дозволило відбутися переговорам.¹

Для розуміння значення переговорів для США та Європейських співтовариств слід розуміти ступінь впливу цих «важковаговиків» на світову торгівлю та вплив один на одного:²

- на країни ЄЕС приходилось 1/6 зовнішньої торгівлі США, а доля в аграрному експорті складала 1/5;
- Спільний ринок завдяки покращенню технологій значно наростив аграрне виробництво, приріст аграрного виробництва в 4 рази був швидшим за приріст населення. Франція намагалась захистити своє аграрне виробництво, Німеччина промислове. Ця суперечка заважала прийти до спільного рішення щодо тарифів у рамках ЄЕС;

¹ The Kennedy Round // World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min98_e/slide_e/slide009.htm (дата звернення: 30.05.2026).

² Central Intelligence Agency. Office of Current Intelligence. *GATT and the Kennedy Round: Special Report*. Washington, D.C., 24 April 1964. URL: <https://www.cia.gov/readingroom/document/cia-rdp79-00927a004400090002-5> (дата звернення: 30.05.2026).

- де Голль бажав бачити Європу самодостатньо у аграрному виробництві і для Франції відводив провідну роль в цьому. Раунд Кеннеді він вважав атакою США на новостворене Співтовариство з метою економічного підкорення;

- США визнають, що переговорній групі ЄЕС потрібно урахувати багатогранність національних економік Шістки.

30 червня 1967 року у Женеві було підписано фінальний пакет домовленостей Раунду Кеннеді.¹ Для США це був успіх торговельної політики, для ЄЕС це був перший великий міжнародний іспит як єдиного торговельного партнера. Раунд Кеннеді можна розглядати як момент, коли відносини США та ЄЕС перейшли від моделі «американська підтримка європейської інтеграції» до моделі «переговори двох великих економічних центрів».

Результати Раунду Кеннеді між США та ЄЕС потребують додаткового пояснення у вигляді порівняльного аналіз (обсяги торгівлі та обсяг поступок див. нижче у Таблиці 1). Що отримали США:

- захистили від мит товарів на суму 1,7 млрд дол.;
- понад 50% зниження мит охопило товарів на суму 1,8 млрд. дол. або 39% від експорту до ЄЕС;
- домоглися загальних поступок на 3,029 млрд доларів або 65% від експорту до ЄЕС (не рахували 492 млн дол., експорту зерна).

Що отримав ЄЕС:

- захистили від мит товарів на суму 281 млн дол.;
- понад 50% зниження склало 1,3 млрд. дол. або 44% від експорту до США;
- загальні поступок на 2,216 млрд доларів або 75% від загального експорту до ЄЕС

¹ Foreign Relations of the United States, 1964–1968. Vol. VIII. International Monetary and Trade Policy. Document 361. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v08/d361> (дата звернення: 30.05.2026).

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ - ЄВРОПЕЙСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ
СПІВТОВАРИСТВО¹

Імпорт і торговельне охоплення поступок, 1964 р. (млн доларів), с.і.ф.¹

(Таблиця 1)

Імпорт або поступки	Загалом ²		Сільське господарство ²		Несільськогосподарські товари	
	США	ЄЕС	США	ЄЕС	США	ЄЕС
	з ЄЕС	зі США	з ЄЕС	зі США	з ЄЕС	зі США
I. Імпорт, усього	2,948.0	4,615.8	219.6	992.2	2,728.4	3,623.6
A. Безмитний	270.9	1,466.3	17.3	549.7	253.6	916.6
1. Закріплений	259.1	1,151.2	16.4	527.7	242.7	623.5
2. Незакріплений	11.8	315.1	0.9	22.0	10.9	293.1
B. Оподатковуваний митом	2,677.1	3,149.5	202.3	442.5	2,474.8	2,707.0
II. Доступний для поступок (A2 + B)	2,688.9	3,464.6	203.2	464.5	2,485.7	3,000.1
III. Скорочення мит						
A. Понад 50%	24.1	45.6	1.6	31.8	22.5	13.8
B. 50%	1,779.9	1,300.6	16.6	19.9	1,763.3	1,280.7
C. 25-49%	118.7	372.7	45.5	51.3	73.2	321.4
D. 1-24%	247.3	1,005.4	30.0	117.4	217.3	888.0
E. Загалом	2,170.0	2,724.3	93.7	220.4	2,076.3	2,503.9
IV. Закріплення митних ставок	34.7	0.6	28.1	0.3	6.6	0.3
V. Закріплення безмитного режиму	11.1	304.4	0.1	17.6	11.0	286.8
VI. Загальні тарифні поступки (III E + IV + V)	2,215.8	3,029.3	121.9	238.3	2,093.9	2,791.0

Примітки:

¹ Імпорт США збільшено на 10% для коригування з F.O.B. до C.I.F.

² За винятком зернових. Імпорт зерна США з ЄЕС становив 2,8 млн дол.; імпорт зерна ЄЕС зі Сполучених Штатів становив 452 млн дол.²

¹ Office of the Special Representative for Trade Negotiations. *General Agreement on Tariffs and Trade, 1964–67 Trade Conference: Report on United States Negotiations*. Vol. 1. Washington, D.C., 1967. P. 11. URL: [Google Books](#) (дата звернення: 30.05.2026).

² Office of the Special Representative for Trade Negotiations. *General Agreement on Tariffs and Trade, 1964–67 Trade Conference: Report on United States Negotiations*. Vol. 1. Washington, D.C., 1967. P. 11. URL: <https://books.google.com/books?id=AEDF0AEACAAJ> (дата звернення: 30.05.2026).

У документах Державного департаменту США питання ЄЕС постійно розглядалося разом із ширшою торговельною політикою. Показовим є меморандум розмови між Державним секретарем Д. Раском та Комісаром ЄЕС із зовнішніх зв'язків Ж. Рейем (через кілька тижнів Ж. Рей обійме посаду Президента Комісії Європейських Співтовариств) у Вашингтоні 9 червня 1967 року, де одночасно обговорювалися Раунд Кеннеді, розвиток ЄЕС, торгова політика і британська заявка на вступ до ЄЕС. Перелік тем демонструє, що для США Європейські співтовариства вже були не другорядним регіональним проєктом, а одним із центрів світових торговельних переговорів.¹

1 липня 1967 року набув чинності Договір про створення єдиної Ради і єдиної Комісії Європейських співтовариств, підписаний у Брюсселі 8 квітня 1965 року. Документ об'єднав виконавчі органи ЄСВС, ЄЕС та Євратому: замість окремого Вищого органу ЄСВС, Комісії ЄЕС і Комісії Євратому мала діяти єдина Комісія Європейських співтовариств, а замість окремих рад - єдина Рада.²

Ця інституційна зміна спрощувала для США дипломатичну взаємодію з європейськими структурами і показувала, що попри кризу 1964-1966 років інтеграція не зупинилася.

Ще одним ключовим сюжетом 1967 року стала британська заявка на вступ до ЄЕС. Велика Британія подала нову заявку у травні 1967 року. США підтримували британське приєднання, цілі щодо зовнішньої політики в Європі збереглися: атлантичне співробітництво та балансування французького впливу.

Франція зайняла протилежну позицію. На пресконференціях 16 травня і 27 листопада 1967 року де Голль дав зрозуміти, що не підтримує британський вступ. Державний департамент США зазначав, що французька позиція на засіданні

¹ Foreign Relations of the United States, 1964–1968. Vol. XIII. *Western Europe Region*. Document 257. Memorandum of Conversation, Washington, June 9, 1967, «Kennedy Round, EEC Development, Trade Policy, UK Accession to EEC». URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d257> (дата звернення: 30.05.2026).

² Treaty Establishing a Single Council and a Single Commission of the European Communities, Brussels, 8 April 1965 // *United Nations Treaty Series*. Vol. 1348. No. 22691. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201348/volume-1348-I-22691-English.PDF> (дата звернення: 30.05.2026).

Ради міністрів ЄЕС 18-19 грудня 1967 року стала логічним завершенням лінії, яку Париж проводив від моменту поновлення британської заявки.¹

Американське невдоволення другим французьким вето було зрозумілим. Водночас США не могли прямо нав'язати ЄЕС рішення про розширення. Сполучені Штати могли підтримувати інтеграцію, впливати через дипломатію, торгівлю й безпекові гарантії, але не могли подолати спротив однієї з провідних держав Співтовариства.

У 1968 році світову монетарну систему сколихнула фінансова криза. Перші прояви кризи почались з девальвації фунта стерлінга у кінці 1967 року. Монетарні золоті резерви США почали скорочуватися через те, що Золотий пул зазнавав збитків, захищаючи золотодоларовий паритет на лондонському ринку золота. Дослідження показало, що головними причинами і каталізатором кризи Бреттон-Вудської системи у 1968 року були не дії Франції, а інфляція та торговельний дефіцит США (Інфляція в США та країнах G10 див Рис.1), девальвація фунта стерлінга і валютні інтервенції Банку Англії, які у березні 1968 досягли максимуму (492 млн доларів).²

Рис.1

Інфляція в США та країнах G10 1948-1978 рр.

¹ Foreign Relations of the United States, 1964–1968. Vol. XIII. Western Europe Region. Document 283, «The Preliminaries» and «The December 18–19 Meeting». URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d283> (дата звернення: 30.05.2026).

² Bordo M., Monnet E., Naef A. The Gold Pool (1961–1968) and the Fall of the Bretton Woods System: Lessons for Central Bank Cooperation // NBER Working Paper Series. Working Paper No. 24016. November 2017. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w24016/w24016.pdf (дата звернення: 30.05.2026).

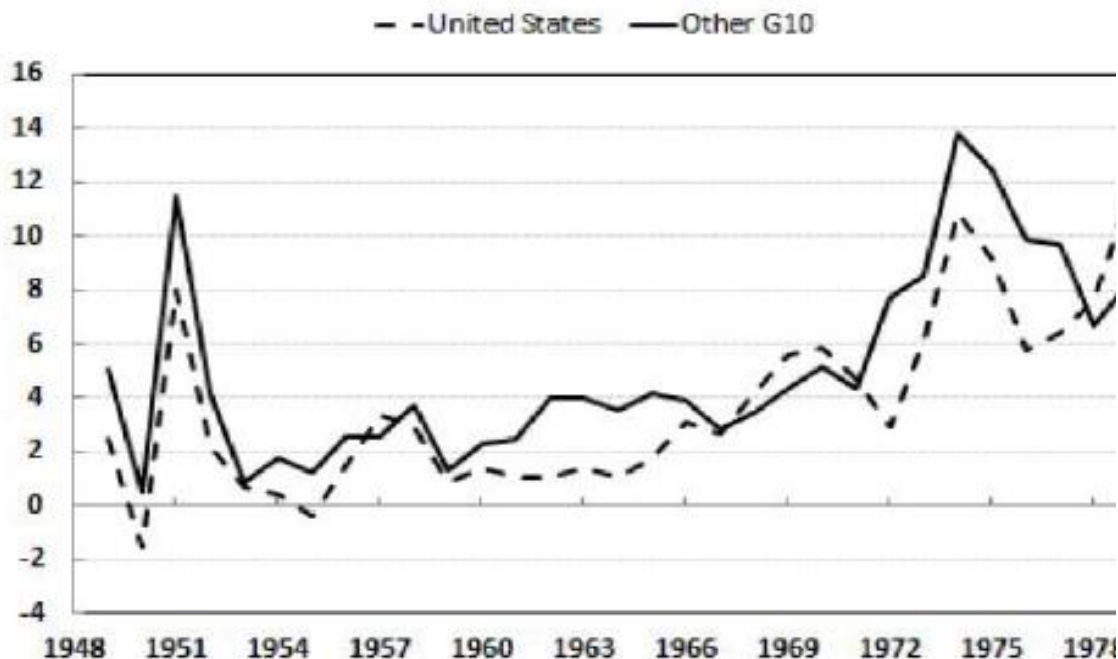

Figure 9 - Inflation Rates US and G10. Source: U.S. Bureau of Labor Statistics, IMF (various issues).

Щоб зафіксувати збитки і не погіршувати ситуацію фінансистами було рекомендовано припинити діяльність Золотого пулу. 14 березня 1968 року Президент Джонсон доручив міністру фінансів Генрі Фаулеру зв'язатися з британським канцлером казначейства Роєм Дженкінсом і запропонувати закрити золотий ринок.¹

15 березня вийшла прес-заява Казначейства Її Величності щодо Лондонського ринку золота: Сполучені Штати виявилися неспроможними й надалі виконувати свої зобов'язання в рамках Лондонського золотого пулу (London Gold Pool) і пізно ввечері 14 березня 1968 року звернулися з проханням призупинити його діяльність.²

Уряд Великої Британії о 1-й годині ночі наступного дня виконав прохання американської сторони та тимчасово закрити Лондонський ринок золота.

Лондонський золотий пул був офіційно розпущений 17 березня 1968 року.

¹ Bordo M., Monnet E., Naef A. The Gold Pool (1961–1968) and the Fall of the Bretton Woods System: Lessons for Central Bank Cooperation // NBER Working Paper Series. Working Paper No. 24016. November 2017. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w24016/w24016.pdf (дата звернення: 30.05.2026).

² H.M. Treasury Press Statement on the London Gold Market, 15 March 1968 // *After the Gold Standard Project*. URL: <https://www.gold.org/sites/default/files/documents/after-the-gold-standard/1968mar15.pdf> (дата звернення: 29.05.2026).

Через два тижні Лондонський ринок золота відновив роботу, почала діяти дворівнева система ринку золота. Вона складалася:

- з одного боку – з операцій між центральними банками за офіційною ціною 35 доларів США за тройську унцію золота;
- з іншого боку – з приватного ринку, де золото продавалося за значно вищою ціною.

1 липня 1968 року офіційно завершилося створення митного союзу Європейського економічного співтовариства. Це відбулося на півтора роки раніше ніж планувалося Римським договором. Країни ЄЕС достроково скасували внутрішні митні бар'єри та запровадили єдиний зовнішній митний тариф щодо третіх країн.¹ Для США це стало важливою економічною та політичною подією, це було перетворення ЄЕС на більш цілісний торговельний блок із власною зовнішньоторговельною політикою. Американська адміністрація розуміла, що ЄЕС поступово перетворюється на одного з головних конкурентів США у світовій торгівлі. У документах Державного департаменту США питання ЄЕС розглядалося не лише як регіональна європейська проблема, а як частина ширшої системи міжнародних торговельних переговорів і трансатлантичних економічних суперечностей.²

20 січня 1969 року до влади у США прийшла адміністрація Річарда Ніксона, яка успадкувала від попередників офіційну підтримку європейської інтеграції, але одночасно почала уважніше рахувати економічні наслідки зростання Європейського економічного співтовариства для американської торгівлі.

6 лютого 1969 року Президент США Р. Ніксон оголосив, що 23 лютого вирушить до Європи і відвідає Брюссель, Лондон, Берлін і Бонн, Рим та Париж.³

¹ Declaration by the Commission of the European Communities (1 July 1968) // *Bulletin of the European Communities*. 1968. No. 7. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1968. URL: <https://www.cvce.eu> (дата звернення: 29.05.2026).

² Foreign Relations of the United States, 1964–1968. Vol. XIII: Western Europe Region. Document 257. Memorandum of Conversation, Washington, 9 June 1967. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d257> (дата звернення: 30.05.2026).

³ Nixon R. The President's News Conference, 6 February 1969 // The American Presidency Project. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/the-presidents-news-conference-151> (дата звернення: 30.05.2026).

Разом з Президентом в делегацію входили державний секретар Вільям Роджерс і радник з національної безпеки Генрі Кіссінджер.¹

З 23 лютого по 2 березня делегація США здійснила заплановані візити, як казав Р. Ніксон перед своїм візитом «він їде консультиватися з партнерами», на його думку попередні адміністрації цього не робили.²

Ця поїздка мала безпосереднє значення для Європейських співтовариств, хоча формально проходила насамперед у форматі НАТО і двосторонніх зустрічей. США намагалися підтвердити союзницькі гарантії після радянського вторгнення до Чехословаччини, але разом з тим Вашингтон поступово переходив від безумовної політичної підтримки Співтовариств до більш обережної лінії: економічна інтеграція ЄЕС дедалі частіше розглядалася як фактор конкуренції для американського експорту. У стратегічному огляді, підготовленому для адміністрації Ніксона у 1969 році, прямо зазначалося, що США політично підтримували створення ЄЕС, хоча вона була дискримінаційним торговельним блоком; там же підкреслювалося, що вступ Великої Британії до ЄЕС міг створити велику торговельну зону з певними економічними втратами для США.³

Після створення митного союзу ЄЕС у 1968 році Співтовариства отримали спільний зовнішній тариф і сильнішу позицію у відносинах із третіми країнами. У 1969 році це проявилось в розширенні мережі преференційних угод ЄЕС:

- 29 червня 1970 року між Іспанією/ЄС та Ізраїлем/ЄС (набули чинності 1 жовтня 1969 року)
- 31 березня 1969 року між Тунісом/ЄС і Марокко/ЄС (набули чинності 1 вересня 1969 року).

¹ Richard M. Nixon – Travels of the President // Office of the Historian, U.S. Department of State. URL: <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/nixon-richard-m> (дата звернення: 30.05.2026).

² Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. I: Foundations of Foreign Policy, 1969–1972. Document 12. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v01/d12> (дата звернення: 30.05.2026).

³ Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. III: Foreign Economic Policy; International Monetary Policy, 1969–1972. Document 26. Paper Prepared by Consultants, section “Foreign Economic Trends”. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v03/d26> (дата звернення: 30.05.2026).

Для США такі домовленості були небезпечним прецедентом, оскільки американські урядовці розглядали їх як порушення принципу найбільшого сприяння у системі ГАТТ і як потенційний удар по експорту США.¹

З 1969 року відносини США та Європейських співтовариств почали змінювати характер: післявоєнна співпраця і залежність поступово поступалися місцем економічній конкуренції та суперечностям у військово-політичній сфері. Слід відзначити, що у квітні 1969 Шарль де Голль подав у відставку, це вплине на політичні та економічні процеси в Європі і вже у грудні 1969 року почнеться новий етап європейської інтеграції.

Гаазький саміт ЄЕС 1-2 грудня 1969 року став не тільки відлигою європейського інтеграційного процесу, викликаного застоєм 1960 років, який був пов'язаний «корекцією та осмисленням» розвитку так із діяльністю де Голля, але і став відправною точкою становлення самостійного економічного та політичного об'єднання. Європейське Співтовариство після Гаазького саміту – «молодий капітан», який починає своє самостійне плавання у бурхливому океані світової економіки та політики.

Згідно «Фінального комюніке Гаазького саміту» результатом саміту стало:²

- продовжити поглиблення інтеграції започаткованої у 1957 році Римськими договорами та посилювати відносини між Співтовариствами і іншими державами у економічній, соціальній, політичній і культурних сферах;
- приєднання інших держав Європи до Співтовариств і сприяння розвитку відносин з тим держави, які виявлять побажання доєднатися до Співтовариств;

¹ Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. III: Foreign Economic Policy; International Monetary Policy, 1969–1972. Document 42. Letter From Secretary of Agriculture Hardin to Secretary of State Rogers. Washington, 18 July 1970. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v03/d42> (дата звернення: 30.05.2026).

² Communiqué of the Meeting of Heads of State or Government of the Member States at The Hague, 1–2 December 1969. URL: [Communiqué of the Meeting of Heads of State or Government of the Member States at The Hague, 1–2 December 1969](#) (дата звернення: 30.05.2026).

- до кінця 1969 року встановити остаточний фінансовий механізм для спільної сільськогосподарської політики, а також дольове фінансування діяльності структур Співтовариств;
- протягом 1970 року має бути розроблений поетапний план економічного і валютного союзу, в основу буде покладена гармонізація економічної політики урядів, поставили завдання про створення Європейського резервного фонду, до якого мала б привести спільна економічна і валютна політика;
- розвиток технологій і досліджень за рахунок спільного фінансування під керівництвом Співтовариств;
- створення Європейського університету;
- реформування соціального фонду;
- початок переговорів з державами-кандидатами (Великобританія, Ірландія, Норвегія, Данія) про вступ на умовах Римського договору;
- початок перемовин про вступ з іншими учасниками ЄОВТ (Європейська організація вільної торгівлі);
- доручено міністрам закордонних справ розробити план політичної інтеграції з урахуванням майбутніх членів після розширення;
- ухвалено рішення про залучення молоді у інтеграційні процеси і підтримка з боку Співтовариств.

Після завершення саміту Співтовариство розгорнуло діяльність у трьох напрямках одночасно: економічному, політичному, територіальному – приєднання нових країн.

Під керівництвом прем'єр-міністра Люксембургу П'єра Вернера, був розроблений документу який ліг у основу Європейського економічного і валютного союзу. Цей документ був також і відповіддю на руйнацію Бреттон-Вудської системи, девальвацію фунта стерлінгів, французького франку, ревальвація німецької марки.¹ Ще в перед самітом в Гаазі В 1969 році перед

¹ Danescu E. The Werner Report of 1970 – a Blueprint for EMU in the EU? Luxembourg : University of Luxembourg, 2017. P. [номер сторінки]. URL: <https://archives.eui.eu/en/fonds/155214?item=CM2> (дата звернення: 30.05.2026).

самітом в Гаазі Ж. Моне повідомляв В. Брандту, що валютний союз і жертва суверенітетом для країн Співтовариства буде не такої важкою, як скатування у підпорядкованість доларовій зоні.¹ Мабуть Ж. Моне відчував наближення краху золотодоларової системи.

8 жовтня 1970 року документ був оприлюднений, отримавши назву «Доповідь Вернера» Документ передбачав:²

- вільний ринок без мит, зі вільним переміщенням товарів, послуг, капіталів, людей;
- ліквідування коливань курсів між валютами країн ЄЕС, повну взаємну конвертованість валют, перехід до єдиної валюти Співтовариства;
- координацію бюджетної та податкової політики, спільне економічне планування і контроль за бюджетними витратами;
- основні макроекономічні параметри національних бюджетів визначаються на рівні Співтовариства;
- створення наднаціонального органу економічного управління;
- централізацію монетарної політики та ключових ставок, спільне керування валютними резервами, створення мережі центробанків ЄЕС;
- спільне представництво в міжнародній валютній та фінансовій системі, спільне представництво у МВФ;
- створення Європейського фонду монетарною політики.

22 березня 1971 року було прийняте рішення Ради Європейських Співтовариств про посилення координації короткострокової економічної політики держав-членів Європейського економічного співтовариства (71/141/ЄЕС). По факту це був перший крок по втіленню в життя рішень, що були оголошені у Доповіді Вернера.³

¹ Монне Ж. Спогади. Харків : Фоліо, 2017. С.570 .

² Report to the Council and the Commission on the Realization by Stages of Economic and Monetary Union in the Community (Werner Report). Luxembourg, 8 October 1970. P. [номер сторінки]. URL: https://aei.pitt.edu/1002/1/monetary_werner_final.pdf (дата звернення: 30.05.2026).

³ Council Decision of 22 March 1971 on the strengthening of co-ordination of short-term economic policies of the Member States of the European Economic Community (71/141/EEC) // Official Journal of the European Communities. 1971. No. L 73. P. 174–175. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31971D0141> (дата звернення: 30.05.2026).

Концептуально рішення стосувалося аналізу, плануванню та контролю економічного життя Співтовариства на протязі календарного року. Передбачалось, що 3 рази на ріки Рада, спираючись на інформацію, яка надходить від Європейської Комісії (Комісія окрім інформативної функції, готує проекти рішень, директиви або рекомендації) буде проводити засідання присвячені економічним питання Співтовариства. Рада ухвалює орієнтири короткострокової економічної політики, яких повинні дотримуватися Співтовариство та кожна держава-член для забезпечення гармонійного економічного розвитку. 1 засідання – розгляд підсумків минулого року рекомендації на поточний рік (1 квартал), 2 засідання – корегування курсу на поточний рік (2 квартал), 3 засідання – аналіз поточної ситуації і підготовка рекомендацій на наступний рік (3 квартал).

Починаючи з 1965 року гальмування американської економіки, інфляція і негативний торговельний баланс збільшували дефіцит бюджету США, на початку 1971 року банкіри США дають невтішний прогноз, що скоро може наступити неконтрольований валютний крах і рекомендують Уряду США без будь яких консультацій з партнерами відв'язати долар від золота і зробити його девальвацію.¹

15 серпня 1971 року президент США Р. Ніксон повідомив про нову економічну політику: «Виклик миру». У телевізійному зверненні до нації він повідомив про припинення конвертації долара у золото, введення 10-відсоткового імпортного збору та замороження цін і заробітної плати, зниження федеральних видатків та інвестиції у технології та засоби виробництва, зниження податків на автомобілі.²

¹ Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. III: Foreign Economic Policy; International Monetary Policy, 1969–1972. Document 151. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v03/d151> (дата звернення: 30.05.2026).

² Nixon R. Address to the Nation Outlining a New Economic Policy: “The Challenge of Peace”, August 15, 1971 // The American Presidency Project. Santa Barbara : University of California. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-the-nation-outlining-new-economic-policy-the-challenge-peace> (дата звернення: 30.05.2026).

Після «Шоку Ніксона» світові фінансисти намагалися відновити світову фінансову стабільність у грудні 1971 року країни G10 уклали Смітсонівську угоду, як мала на меті контрольовано скоригувати обмінні курси основних світових валют, але угода мала короточасний ефект. Ринок шукав баланс.¹

Для Співтовариства Смітсонівська угода мала обмежений ефект і стосувалася тільки відносин з долларом. Більш серйозні проблеми викликали коливання валют країн Співтовариства. Якщо до долара це коливання було у межах $\pm 2,25\%$ то коливання в середині Співтовариства доходили до 9%.

21 березня 1972 року Рада міністрів Європейських співтовариств ухвалила резолюцію, яка, серед іншого, створювала європейську «валютну змію» (currency snake) та Європейський фонд валютного співробітництва. Резолюція передбачала, що коливання валют співтовариства між собою повинні бути в коридорі $\pm 2,25\%$, по відношенню до інших валют в т.ч. і долара спільне коливання могло бути будь яким. Резолюція була втілена 10 квітня 1972 року у Базельській угоді, а 24 квітня 1972 року механізм набув чинності. Але різні підходи монетарної політики країн Співтовариства не дали потрібного ефекту.²

12 вересня 1972 року в адміністрації Ніксона була сформульована лінія "modified confrontation" щодо торговельних переговорів із Європейським співтовариством. У меморандумі Пітера Фленігана до спеціального представника США з торговельних переговорів Вільяма Еберлі зазначалося, що США повинні здійснювати контрольований, але зростаючий тиск на ЄЕС у питаннях, які зачіпали американські торговельні інтереси, водночас не руйнуючи політичні відносини із Західною Європою.³ Це показує, що Вашингтон уже не розглядав ЄЕС лише як союзника, а бачив у ньому економічного конкурента.

¹ Smithsonian Agreement // Federal Reserve History. Federal Reserve Bank of St. Louis. URL: <https://www.federalreservehistory.org/essays/smithsonian-agreement> (дата звернення: 30.05.2026).

² Deutsche Bundesbank. *European Economic and Monetary Union*. Frankfurt am Main : Deutsche Bundesbank, 2005. P. 11–12. URL: <https://www.bundesbank.de/resource/blob/710100/2dc72d73df50edae7750005b9dc69d39/mL/european-economic-and-monetary-union-data.pdf> (дата звернення: 30.05.2026).

³ Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. III. Foreign Economic Policy, 1972–1974. Document 101. Memorandum From Flanigan to Eberle, Washington, September 12, 1972. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v03/d101> (дата звернення: 30.05.2026).

5-6 жовтня 1972 року у Вашингтоні відбувся п'ятий раунд консультацій США - ЄЕС. Американську делегацію очолював заступник державного секретаря Джон Ірвін, а делегацію ЄЕС - комісар із зовнішніх відносин і зовнішньої торгівлі Ральф Дарендорф. У документі Держдепартаменту зазначалося, що США наполегливо порушували питання Спільної сільськогосподарської політики, майбутньої промислової політики ЄЕС, середземноморських преференцій і наслідків розширення для третіх країн. Особливо різко США критикували "reverse preferences" у торговельних угодах ЄЕС із середземноморськими державами, бо вони могли дискримінувати американський експорт.¹

11 жовтня 1972 року Фленіган підготував для Ніксона меморандум про відносини США та Європейського співтовариства. У ньому прямо стверджувалося, що бюрократія Співтовариства у Брюсселі прагне максимізувати економічний потенціал ЄЕС, навіть якщо це шкодить інтересам США та атлантичної системи.² У цьому ж документі американська сторона вказувала на небезпеку середземноморської політики ЄЕС, індустріальної політики, підтримки авіаційної і комп'ютерної промисловості та можливих втрат американських експортерів.

20 жовтня 1972 року виконувач обов'язків державного секретаря Джон Ірвін подав Ніксону меморандум щодо торговельних угод ЄЕС з Іспанією та Ізраїлем. У документі зазначалося, що Співтовариство продовжує поширювати преференційні торговельні домовленості з третіми країнами, які суперечать недискримінаційним торговельним принципам США і шкодять конкретним американським експортним інтересам.³ США розглядали можливість

¹ Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. III: Foreign Economic Policy, 1972–1974. Document 102. Memorandum From Deputy Secretary of State Irwin to President Nixon. Washington, 7 October 1972. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v03/d102> (дата звернення: 30.05.2026).

² Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. III: Foreign Economic Policy, 1972–1974. Document 103. Memorandum From Flanigan to President Nixon. Washington, 11 October 1972. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v03/d103> (дата звернення: 30.05.2026).

³ Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. III: Foreign Economic Policy, 1972–1974. Document 105. Memorandum From Acting Secretary of State Irwin to President Nixon. Washington, 20 October 1972. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v03/d105> (дата звернення: 30.05.2026).

використання процедур ГАТТ для вимоги коригування цих угод або компенсаційних тарифних поступок.

Політичний розвиток після Гаазького саміту почав втілюватися з 27 жовтня 1970 року, країни ЄЕС схвалили Люксембурзький звіт («Davignon Report»), який започаткував механізм Європейського політичного співробітництва.¹ Це стало важливим кроком до координації зовнішньої політики держав-членів. США позитивно оцінювали посилення координації союзників у межах Західного блоку, але водночас побоювалися, що Західна Європа може перетворитися на окремий політичний центр сили.

22 січня 1972 року у Брюсселі були підписані документи про приєднання Данії, Ірландії, Норвегії та Великої Британії до Європейських співтовариств. У правовому пакеті містилися Договір про приєднання до ЄЕС і Євратому, рішення Ради щодо приєднання до ЄОВС та Акт про умови приєднання і зміни до установчих договорів.² Для США це мало подвійне значення: Вашингтон традиційно підтримував вступ Великої Британії, але водночас розумів, що розширене Співтовариство матиме сильнішу позицію у торгівлі, сільському господарстві та валютній політиці.³

7 березня 1972 року Європейські співтовариства повідомили ГАТТ про правові інструменти приєднання нових держав. У цьому документі прямо зазначалося, що договір про приєднання був підписаний у Брюсселі 22 січня 1972 року, а саме приєднання залежало від завершення ратифікаційних процедур.⁴ Для США процедура в ГАТТ була важливою, оскільки американська сторона

¹ The Davignon Report, Luxembourg, 27 October 1970. URL: https://www.cvce.eu/en/obj/the_davignon_report_luxembourg_27_october_1970-en-4176efc3-c734-41e5-bb90-d34c4d17bbb5.html (дата звернення: 30.05.2026).

² Treaty concerning the accession of the Kingdom of Denmark, Ireland, the Kingdom of Norway and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the European Economic Community and to the European Atomic Energy Community, Brussels, 22 January 1972 // EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/acc_1972/sign/eng (дата звернення: 30.05.2026).

³ Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. III. Document 47. Information Memorandum From Kissinger to Nixon, 13 November 1970. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v03/d47> (дата звернення: 30.05.2026).

⁴ General Agreement on Tariffs and Trade. L/3677. European Communities: Accession of Denmark, Ireland, Norway and the United Kingdom, 7 March 1972. URL: <https://rtais.wto.org/rtadocs/145/RelatedDocuments/Agreement/English/90860017.pdf> (дата звернення: 30.05.2026).

прагнула домогтися врахування прав третіх країн і можливих компенсацій у разі погіршення доступу американських товарів до ринків ЄЕС.

19-20 жовтня 1972 року в Парижі відбулася зустріч глав держав і урядів країн Європейських співтовариств та держав, які мали приєднатися. У підсумковому комюніке було проголошено намір перетворити сукупність відносин між державами-членами на Європейський Союз до кінця десятиліття, розвивати економічний і валютний союз, соціальну політику, регіональну політику, промислову політику, енергетичну співпрацю та зовнішньополітичну координацію.¹ Для США ця зустріч була важливою, бо ЄЕС дедалі більше претендувало не тільки на роль торговельного блоку, а й на роль самостійного політичного центру.

Період 1961-1972 років у відносинах між США та Співтовариствами, можливо визначити, як період пошуку оптимальної конфігурації відносин.

1961-1963 роки – відтинок віри та впевненості у швидкий перехід від Європейської до ширшої Атлантичної інтеграції, яка об'єднає провідні західні країни під егідою США, «Великий задум», який нашттовхнувся на позицію європацентричної Франції, яка бажала бачити кілька центрів Західної єдності: США та Європу.

1964-1968 роки – відтинок економічних суперечок та торгів, які були викликані утворенням нового самодостатнього «економічного центру впливу» - Спільного ринку. Закріплення суб'єктності наднаціональних інституцій Співтовариств. В цей же час розділяються економічний та військово-політичний вектори США та Європа стають конкурентами в економіці але союзниками у глобальній політиці.

1969-1972 роки – відтинок відновлення інтеграційних процесів, розширення географії Європейського Співтовариства, у відносинах між США та Співтовариствами продовжується процес різнонаправленого руху в економічній та військово-політичних сферах. Руйнується післявоєнна монетарна політика,

¹ Final Communiqué of the Paris Summit, 19–20 October 1972 // Archive of European Integration. URL: https://aei.pitt.edu/1919/2/paris_1972_communique.pdf (дата звернення: 30.05.2026).

США втрачають монополію долару у світових фінансах. Співтовариство починає розбудову власної економічної та політичної моделі.

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження встановлено, що відносини між США та Європейськими співтовариствами у 1952–1972 рр. мали складний, динамічний і неоднозначний характер. Вони не можуть бути зведені ані до одностороннього американського контролю над процесами західноєвропейської інтеграції, ані до повністю автономного розвитку Європейських співтовариств поза впливом США. Найбільш коректно їх слід розглядати як взаємодію стратегічного партнерства, економічної взаємозалежності, інституційного заохочення інтеграції та поступового зростання трансатлантичних суперечностей. У 1950-х рр. США виступали одним із головних зовнішніх прихильників європейської інтеграції, тоді як у 1960-х – на початку 1970-х рр. дедалі більше сприймали Європейські співтовариства не лише як союзницький проєкт, а і як самостійний економічний центр сили.

Після завершення Другої світової війни американська політика щодо Західної Європи була спрямована на її економічне відновлення, політичну стабілізацію та включення до системи західного блоку. План Маршалла, створення Організації європейського економічного співробітництва, формування НАТО та підтримка інтеграційних ініціатив були взаємопов'язаними елементами ширшої стратегії США. Її метою було не лише відновлення європейської економіки, а й стримування радянського впливу, запобігання поверненню міждержавного суперництва в Західній Європі та контрольована інтеграція Федеративної Республіки Німеччина до західної політичної, економічної й безпекової системи. Саме тому США підтримували такі форми співпраці, які посилювали взаємозалежність західноєвропейських держав і зменшували ризик відродження національних конфліктів.

Створення Європейського співтовариства вугілля і сталі стало першим практичним втіленням цієї логіки. План Шумана був європейською ініціативою, що відповідала інтересам Франції, ФРН, Італії та країн Бенілюксу, але водночас повністю вписувалася в американське бачення післявоєнної реконструкції

Західної Європи. США підтримали ЄСВС політично, дипломатично й фінансово, визнавши його наднаціональний характер через встановлення спеціального представництва при Вищому органі, а також сприяючи реалізації його економічних програм. Надання американської позики через Eximbank засвідчило, що Вашингтон розглядав ЄСВС не лише як символ примирення Франції та Німеччини, а як інструмент економічної модернізації й інституційного закріплення західноєвропейської єдності.

Водночас ранній етап інтеграції показав межі американського впливу. Провал Європейського оборонного співтовариства продемонстрував, що підтримка США не гарантувала успіху інтеграційних проєктів, якщо вони не відповідали політичним пріоритетам і внутрішнім обмеженням самих європейських держав. Насамперед це стосувалося Франції, яка не була готова передавати ключові елементи військового суверенітету наднаціональним структурам. Після провалу ЄОС американська політика стала прагматичнішою: військово-політичний вимір західної єдності був переважно зосереджений у межах НАТО, тоді як економічна інтеграція залишалася сферою, де США продовжували заохочувати наднаціональні рішення.

У другій половині 1950-х рр. Сполучені Штати підтримали створення Європейського економічного співтовариства та Євратому. Ця підтримка була зумовлена переконанням, що спільний ринок сприятиме економічному зростанню Західної Європи, зміцнить її здатність бути партнером США в межах західного блоку та забезпечить стабільні умови для розвитку трансатлантичної торгівлі. Підтримка Євратому, своєю чергою, відображала американське прагнення спрямувати розвиток ядерної енергетики в Західній Європі в контрольоване й кооперативне русло. Однак у всіх цих процесах США діяли переважно як зовнішній партнер, а не як безпосередній архітектор інституційної конструкції Співтовариств. Ініціатива, переговори та остаточні політичні компроміси залишалися справою європейських урядів.

З початку 1960-х рр. характер відносин між США та Європейськими співтовариствами почав змінюватися. Адміністрація Дж. Кеннеді намагалася надати трансатлантичним відносинам нової якості через концепцію «Великого задуму» та ідею атлантичного партнерства. У цьому баченні об'єднана Західна Європа мала стати не слабким підопічним США, а сильним партнером у ширшій атлантичній спільноті. Важливим елементом цього проєкту була підтримка вступу Великої Британії до ЄЕС, що мало б поєднати континентальну інтеграцію з атлантичним виміром і зменшити ризик формування замкненого європейського економічного блоку. Однак французька позиція, особливо політика Ш. де Голля, показала суперечність між американською атлантичною моделлю та голлістським баченням «європейської Європи».

Французьке вето на британський вступ до ЄЕС у 1963 р. стало важливим переломним моментом. Воно засвідчило, що Європейські співтовариства не є механічним продовженням американської стратегії в Західній Європі. У середині Співтовариств існували власні політичні проєкти, національні інтереси та бачення майбутнього європейської інтеграції. Для США це означало необхідність перегляду очікувань: Вашингтон дедалі частіше мав справу не з сукупністю залежних союзників, а з інституційно оформленим інтеграційним об'єднанням, здатним виробляти власну позицію у питаннях торгівлі, сільського господарства, розширення та зовнішньої політики.

У середині 1960-х рр. економічний вимір трансатлантичних відносин набув особливого значення. Розвиток ЄЕС, завершення формування митного союзу, становлення Спільної сільськогосподарської політики та зростання промислового потенціалу Західної Європи поступово перетворювали Співтовариства на конкурента США у світовій торгівлі. Торговельні конфлікти, зокрема «куряча війна», показали, що суперечності між США та ЄЕС виникали не через руйнування союзницьких відносин, а через зміну економічної ваги сторін. Якщо в 1950-х рр. США підтримували інтеграцію як спосіб посилення

Західної Європи, то в 1960-х рр. наслідки цього посилення почали створювати для Вашингтона нові виклики.

Кеннеді-раунд ГАТТ став спробою врегулювати ці суперечності в межах багатосторонньої торговельної системи. Він засвідчив, що США і ЄЕС залишалися зацікавленими у збереженні відкритого міжнародного економічного порядку, але водночас мали різні підходи до аграрної політики, тарифів, доступу до ринків і захисту власних виробників. Особливо важливо, що ЄЕС виступало в цих переговорах не просто як сума національних економік, а як інтеграційне об'єднання з дедалі виразнішою спільною торговельною політикою. Це означало якісну зміну в трансатлантичних відносинах: США змушені були адаптуватися до появи нового переговорного партнера.

Наприкінці 1960-х – на початку 1970-х рр. до торговельних суперечностей додався валютно-фінансовий вимір. Криза Бреттон-Вудської системи, проблеми долара, зростання інфляції, дефіцит платіжного балансу США та рішення адміністрації Р. Ніксона 1971 р. про припинення конвертації долара в золото стали ознаками глибшої трансформації післявоєнного економічного порядку. Для Європейських співтовариств ця криза стала стимулом до посилення власної валютної координації, що відобразилося в Плані Вернера та перших спробах створення економічного і валютного союзу. Отже, фінансова нестабільність не лише загострила трансатлантичні суперечності, а й сприяла поглибленню інтеграційних процесів усередині ЄЕС.

Період 1969–1972 рр. був також часом відновлення європейської інтеграційної динаміки після криз 1960-х рр. Гаазький саміт 1969 р., рішення про поглиблення інтеграції, початок політичного співробітництва, валютні ініціативи та підготовка першого розширення засвідчили перехід Співтовариств до нового етапу розвитку. Вступ Великої Британії, Ірландії та Данії означав не лише географічне розширення ЄЕС, а й зміну політичного балансу всередині Співтовариств. Для США британський вступ частково відповідав давнішому прагненню пов'язати ЄЕС з атлантичним простором, але водночас він уже не

усував головної тенденції: Європейські співтовариства продовжували посилювати власну суб'єктність.

Таким чином, у 1952–1972 рр. відносини між США та Європейськими співтовариствами пройшли кілька етапів. У 1952–1960 рр. переважала логіка американської підтримки європейської інтеграції як чинника стабілізації Західної Європи та зміцнення західного блоку. У 1961–1963 рр. США намагалися включити об'єднану Європу до ширшої концепції атлантичного партнерства, однак зіткнулися з опором французької політики та обмеженнями власного впливу. У 1964–1968 рр. дедалі помітнішими стали торговельні й економічні суперечності між США та ЄЕС. У 1969–1972 рр. ці суперечності доповнилися валютно-фінансовою кризою, поглибленням інтеграції та першим розширенням Співтовариств.

Головний висновок дослідження полягає в тому, що США відіграли важливу, але не визначальну роль у становленні Європейських співтовариств. Вони підтримували інтеграцію політично, дипломатично, фінансово й технічно, однак не контролювали її повністю. Європейські держави використовували американську підтримку для реалізації власних цілей: економічної модернізації, примирення Франції та Німеччини, посилення міжнародних позицій, захисту аграрних і промислових інтересів, а також поступового формування європейської автономії. Саме тому результатом американської політики стало не створення залежного європейського блоку, а формування Співтовариств, які дедалі активніше діяли як самостійний суб'єкт міжнародних економічних і політичних відносин.

Отже, відносини США та Європейських співтовариств у 1952–1972 рр. найточніше можна визначити як перехід від асиметричної підтримки до складного партнерства з елементами конкуренції. У військово-політичній сфері США і Західна Європа залишалися союзниками, об'єднаними логікою холодної війни, НАТО та спільного протистояння СРСР. В економічній, торговельній і валютно-фінансовій сферах вони дедалі частіше виступали як конкуренти, що

мали різні інтереси, різні моделі регулювання і різне бачення міжнародного економічного порядку. Саме ця подвійність, а саме союзницькі відносини в безпековій сфері та конкуренція в економічній площині стали однією з визначальних рис трансатлантичних відносин наприкінці досліджуваного періоду.

Досвід 1952–1972 рр. показує, що європейська інтеграція від самого початку була не лише регіональним процесом, а й важливим чинником трансформації всієї західної системи. Вона посилила Західну Європу, створила новий центр економічної сили, змінила характер американського лідерства та заклала підвалини сучасної моделі трансатлантичних відносин, у якій стратегічне партнерство постійно поєднується з торговельними, фінансовими й політичними суперечностями. Саме тому вивчення відносин між США та Європейськими співтовариствами у 1952–1972 рр. має важливе значення не лише для історії європейської інтеграції, а й для розуміння довготривалої еволюції післявоєнного міжнародного порядку.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Монне Ж. Спогади / пер. з франц. Л. Прусік. Харків : Фоліо, 2017. 576 с. ISBN 978-966-03-7885-8.
2. Central Intelligence Agency. Office of Current Intelligence. GATT and the Kennedy Round: Special Report. Washington, D.C., 24 April 1964. URL: <https://www.cia.gov/readingroom/document/cia-rdp79-00927a004400090002-5> (дата звернення: 30.05.2026).
3. Communiqué of the Meeting of Heads of State or Government of the Member States at The Hague, 1–2 December 1969. URL: https://www.cvce.eu/en/obj/final_communique_of_the_hague_summit_2_december_1969-en-33078789-8030-49c8-b4e0-15d053834507.html (дата звернення: 30.05.2026).
4. Convention for European Economic Co-operation, Paris, 16 April 1948. URL: https://www.cvce.eu/de/obj/convention_for_european_economic_cooperation_paris_16_april_1948-en-769de8b7-fe5a-452c-b418-09b068bd748d.html (дата звернення: 30.05.2026).
5. Council Agreement of 29 January 1966 on majority votes within the Council / Luxembourg Compromise // EUR-Lex. CELEX: 41966X0129. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:41966X0129> (дата звернення: 30.05.2026).
6. Council Decision of 22 March 1971 on the strengthening of co-ordination of short-term economic policies of the Member States of the European Economic Community (71/141/EEC) // Official Journal of the European Communities. 1971. No. L 73. P. 174–175. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31971D0141> (дата звернення: 30.05.2026).
7. Declaration by the Commission of the European Communities, 1 July 1968 // CVCE.eu. URL: https://www.cvce.eu/en/obj/declaration_by_the_commission_of_the_european_c

[ommunities_1_july_1968-en-a4f5b96a-1d48-435b-9028-7e98739255d2.html](https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1968-07v07p1/d119)

(дата звернення: 29.05.2026).

8. Despatch From the Mission at the European Communities to the Department of State, Brussels, July 27, 1960. Subject: Progress Toward European Integration // Foreign Relations of the United States, 1958–1960. Western European Integration and Security; Canada. Vol. VII, Part 1. Document 119. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/d119> (дата звернення: 30.05.2026).
9. Deutsche Bundesbank. European Economic and Monetary Union. Frankfurt am Main: Deutsche Bundesbank, 2005. P. 11–12. URL: <https://www.bundesbank.de/resource/blob/710100/2dc72d73df50edae7750005b9dc69d39/mL/european-economic-and-monetary-union-data.pdf> (дата звернення: 30.05.2026).
10. Draft Memorandum of Conversations, Paris, December 15, 1953 // Foreign Relations of the United States, 1952–1954. Western Europe and Canada. Vol. VI, Part 1. Document 187. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d187> (дата звернення: 27.05.2026).
11. Editorial Note on Charles A. Coombs' Memorandum "The Outlook for the Dollar" // Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. III: Foreign Economic Policy; International Monetary Policy, 1969–1972. Document 151. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v03/d151> (дата звернення: 30.05.2026).
12. Editorial Note on Export Quotas for Ferrous Scrap and Semifinished Steel Products // Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 116. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d116> (дата звернення: 27.05.2026).

13. Editorial Note on Jean Monnet's Action Committee for a United States of Europe // Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 120. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d120> (дата звернення: 30.05.2026).
14. Editorial Note on the Coal and Steel Loan Negotiations, April 1954 // Foreign Relations of the United States, 1952–1954. Western Europe and Canada. Vol. VI, Part 1. Document 212. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d212> (дата звернення: 27.05.2026).
15. EURATOM Cooperation Act of 1958 // Public Law 85–846. Approved August 28, 1958 // United States Statutes at Large. Vol. 72. Washington, D.C., 1958. P. 1084–1086. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-72/pdf/STATUTE-72-Pg1084.pdf> (дата звернення: 30.05.2026).
16. European Economic Community (Government Policy), House of Commons Debates, 31 July 1961 // Hansard. URL: <https://hansard.parliament.uk/commons/1961-07-31/debates/b238c9f9-4ed7-48ad-920d-2e3676deb661/EuropeanEconomicCommunity%28GovernmentPolicy%29> (дата звернення: 30.05.2026).
17. Final Communique of the Paris Summit, 19–20 October 1972 // Archive of European Integration. URL: https://aei.pitt.edu/1919/2/paris_1972_communique.pdf (дата звернення: 30.05.2026).
18. General Agreement on Tariffs and Trade. L/3677. European Communities: Accession of Denmark, Ireland, Norway and the United Kingdom, 7 March 1972. URL: <https://rtais.wto.org/rtdocs/145/RelatedDocuments/Agreement/English/90860017.pdf> (дата звернення: 30.05.2026).

19. Georgetown University Library, American Committee on United Europe Collection: finding aid. URL: <https://findingaids.library.georgetown.edu/repositories/15/resources/10524> (дата звернення: 27.05.2026).
20. H.M. Treasury Press Statement on the London Gold Market, 15 March 1968 // After the Gold Standard Project. URL: <https://www.gold.org/sites/default/files/documents/after-the-gold-standard/1968mar15.pdf> (дата звернення: 29.05.2026).
21. Information Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, November 13, 1970. Subject: Initiation of Formal U.S. Consultations with the European Community // Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. III: Foreign Economic Policy; International Monetary Policy, 1969–1972. Document 47. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v03/d47> (дата звернення: 30.05.2026).
22. Intelligence Note No. 1020, Washington, December 26, 1967. Subject: French “Pocket Veto” of UK Common Market Bid Causes Some Friction, But No Crisis // Foreign Relations of the United States, 1964–1968. Vol. XIII: Western Europe Region. Document 283. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d283> (дата звернення: 30.05.2026).
23. John F. Kennedy, Address at Independence Hall, Philadelphia, 4 July 1962 // The American Presidency Project. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-independence-hall-philadelphia> (дата звернення: 30.05.2026).
24. Letter From President de Gaulle to President Johnson, Paris, March 7, 1966 // Foreign Relations of the United States, 1964–1968. Vol. XIII: Western Europe Region. Document 137. URL:

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d137> (дата звернення: 30.05.2026).

25. Letter From Secretary of Agriculture Hardin to Secretary of State Rogers, Washington, July 18, 1970 // Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. III: Foreign Economic Policy; International Monetary Policy, 1969–1972. Document 42. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v03/d42> (дата звернення: 30.05.2026).
26. Letter From Secretary of State Dulles to the Chairman of the Atomic Energy Commission (Strauss), May 23, 1958 // Foreign Relations of the United States, 1958–1960. Western European Integration and Security; Canada. Vol. VII, Part 1. Document 22. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/d22> (дата звернення: 30.05.2026).
27. Letter From the Acting United States Representative to the European Coal and Steel Community (Eisenberg) to the Acting Director of the Office of European Regional Affairs (Palmer), Luxembourg, June 30, 1955 // Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 104. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d104> (дата звернення: 27.05.2026).
28. Letter From the Chairman of the Atomic Energy Commission (Strauss) to the Secretary of State, Washington, April 13, 1956 // Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 166. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d166> (дата звернення: 30.05.2026).
29. Memorandum by the Acting Director of the Foreign Operations Administration (Rand) to the Secretary of State, Washington, January 13, 1954. Subject: U.S. Loan to the European Coal and Steel Community // Foreign Relations of the United States, 1952–1954. Western Europe and Canada. Vol. VI, Part 1. Document 194. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d194> (дата звернення: 30.05.2026).

30. Memorandum by the Deputy Assistant Secretary of State for Economic Affairs (Kalijarvi) to the Assistant Secretary of State for European Affairs (Merchant), Washington, March 26, 1954. Subject: Discussions on Loan to European Coal and Steel Community // Foreign Relations of the United States, 1952–1954. Western Europe and Canada. Vol. VI, Part 1. Document 206. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d206> (дата звернення: 30.05.2026).
31. Memorandum by the Deputy Assistant Secretary of State for European Affairs (Bonbright) to the Acting Secretary of State, Washington, February 4, 1954 // Foreign Relations of the United States, 1952–1954. Western Europe and Canada. Vol. VI, Part 1. Document 197. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d197> (дата звернення: 27.05.2026).
32. Memorandum for the Secretary of State, Washington, February 16, 1953. Subject: Designation of Mr. Bruce // Foreign Relations of the United States, 1952–1954. Western Europe and Canada. Vol. VI, Part 1. Document 152. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d152> (дата звернення: 27.05.2026).
33. Memorandum From Acting Secretary of State Herter and the Chairman of the Atomic Energy Commission (Strauss) to President Eisenhower, Washington, January 28, 1958 // Foreign Relations of the United States, 1958–1960. Western European Integration and Security; Canada. Vol. VII, Part 1. Document 3. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/d3> (дата звернення: 30.05.2026).
34. Memorandum From Acting Secretary of State Irwin to President Nixon, Washington, October 20, 1972. Subject: European Community Trade Agreements with Spain and Israel // Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. III: Foreign Economic Policy; International Monetary Policy, 1969–1972.

- Document 105. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v03/d105> (дата звернення: 30.05.2026).
35. Memorandum From McGhee to the Under Secretary, December 5, 1961. Subject: Basic National Security Policy // Foreign Relations of the United States, 1961–1963. Vols. VII, VIII, IX: Arms Control; National Security Policy; Foreign Economic Policy. Microfiche Supplement. Document 248. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v07-09mSupp/d248> (дата звернення: 30.05.2026).
36. Memorandum From Secretary of State Herter to President Eisenhower, Washington, November 24, 1959. Subject: Proposed United States Initiative to Mobilize Free World Resources for Development and to Strengthen Trade Relations // Foreign Relations of the United States, 1958–1960. Western European Integration and Security; Canada. Vol. VII, Part 1. Document 79. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/d79> (дата звернення: 30.05.2026).
37. Memorandum From the Assistant Secretary of State for European Affairs (Merchant) to the Secretary of State, Washington, April 12, 1955. Subject: M. Monnet's Personal Plans and His Views Regarding Progress in European Integration // Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 89. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d89> (дата звернення: 27.05.2026).
38. Memorandum From the Chairman of the Council on Foreign Economic Policy (Dodge) to the Council, Washington, April 15, 1955. Subject: Cartel Aspects in the European Coal and Steel Community // Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 86. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d86> (дата звернення: 27.05.2026).

39. Memorandum From the Deputy Secretary of State (Irwin) to President Nixon, Washington, October 7, 1972. Subject: Fifth Round of US-EC Consultations, October 5–6 // Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. III: Foreign Economic Policy; International Monetary Policy, 1969–1972. Document 102. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v03/d102> (дата звернення: 30.05.2026).
40. Memorandum From the President’s Assistant for International Economic Affairs (Flanigan) to President Nixon, Washington, October 11, 1972. Subject: United States-European Community Relations // Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. III: Foreign Economic Policy; International Monetary Policy, 1969–1972. Document 103. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v03/d103> (дата звернення: 30.05.2026).
41. Memorandum From the President’s Assistant for International Economic Affairs (Flanigan) to the Special Representative for Trade Negotiations (Eberle), Washington, September 12, 1972. Subject: Trade Negotiations with the European Community // Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. III: Foreign Economic Policy; International Monetary Policy, 1969–1972. Document 101. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v03/d101> (дата звернення: 30.05.2026).
42. Memorandum From the President’s Special Assistant (Buchanan) to President Nixon, Washington, February 19, 1969 // Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. I: Foundations of Foreign Policy, 1969–1972. Document 12. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v01/d12> (дата звернення: 30.05.2026).
43. Memorandum From the Under Secretary of State for Political Affairs’ Special Assistant (Enders) to Secretary of State Rusk, Washington, May 16, 1967. Subject: Kennedy Round Briefing at the Capitol, Room S–126, 9:30 A.M. and 10:30 A.M. // Foreign Relations of the United States, 1964–1968. Vol. VIII: International

- Monetary and Trade Policy. Document 361. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v08/d361> (дата звернення: 30.05.2026).
44. Memorandum of a Conversation Between the Secretary of State and Jean Monnet, Department of State, Washington, January 10, 1957 // Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 208. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d208> (дата звернення: 30.05.2026).
45. Memorandum of a Conversation, Department of State, Washington, April 20, 1955. Subject: The European Coal-Steel Community // Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 92. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d92> (дата звернення: 27.05.2026).
46. Memorandum of a Conversation, Department of State, Washington, February 4, 1957, 11 a.m. Subject: EURATOM “Wise Men” // Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 216. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d216> (дата звернення: 30.05.2026).
47. Memorandum of a Conversation, The White House, Washington, February 8, 1956, 11 a.m. Subject: Coal and Steel Community // Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 157. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d157> (дата звернення: 27.05.2026).
48. Memorandum of Conversation, November 6, 1959. Subject: EURATOM Matters // Foreign Relations of the United States, 1958–1960. Western European Integration and Security; Canada. Vol. VII, Part 1. Document 77. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/d77> (дата звернення: 30.05.2026).

49. Memorandum of Conversation, Paris, December 19, 1959, 4–5 p.m. Subject: Future Meetings; Aid to Underdeveloped Areas; Disarmament; Arms Controls; Economic Cooperation // Foreign Relations of the United States, 1958–1960. Western European Integration and Security; Canada. Vol. VII, Part 1. Document 93. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/d93> (дата звернення: 30.05.2026).
50. Memorandum of Conversation, Paris, June 2, 1961, 11:30 a.m.–1 p.m. President's Visit to de Gaulle // Foreign Relations of the United States, 1961–1963. Vol. XIII: Western Europe and Canada. Document 230. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d230> (дата звернення: 30.05.2026).
51. Memorandum of Conversation, September 28, 1959 // Foreign Relations of the United States, 1958–1960. Western European Integration and Security; Canada. Vol. VII, Part 1. Document 69. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p1/d69> (дата звернення: 30.05.2026).
52. Memorandum of Conversation, Washington, February 18, 1963, 4 p.m. Subject: The Merchant Mission and the Multilateral Force // Foreign Relations of the United States, 1961–1963. Vol. XIII: Western Europe and Canada. Document 174. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d174> (дата звернення: 29.05.2026).
53. Memorandum of Conversation, Washington, June 9, 1967, 4:06 p.m. Subject: Kennedy Round, EEC Development, Trade Policy, UK Accession to EEC // Foreign Relations of the United States, 1964–1968. Vol. XIII: Western Europe Region. Document 257. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d257> (дата звернення: 30.05.2026).
54. Memorandum of Conversation, Washington, May 17, 1961. Subject: Common Agricultural Policy of the EEC // Foreign Relations of the United States, 1961–

1963. Vol. XIII: Western Europe and Canada. Document 7. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d7> (дата звернення: 30.05.2026).
55. Memorandum Prepared in the Office of European Regional Affairs, Washington, December 6, 1955. Peaceful Uses of Atomic Energy and European Integration // Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 133. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d133> (дата звернення: 27.05.2026).
56. Мémorandum des pays du Benelux aux six pays de la CECA, 18 mai 1955 // CVCE.eu. URL: https://www.cvce.eu/en/obj/memorandum_des_pays_benelux_aux_six_pays_de_la_ceca_18_mai_1955-fr-69a6f717-1c7b-4491-a820-54540fa93ec7.html (дата звернення: 30.05.2026).
57. Nixon R. Address to the Nation Outlining a New Economic Policy: “The Challenge of Peace”, August 15, 1971 // The American Presidency Project. Santa Barbara : University of California. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-the-nation-outlining-new-economic-policy-the-challenge-peace> (дата звернення: 30.05.2026).
58. Nixon R. The President’s News Conference, 6 February 1969 // The American Presidency Project. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/the-presidents-news-conference-151> (дата звернення: 30.05.2026).
59. Office of the Special Representative for Trade Negotiations. General Agreement on Tariffs and Trade, 1964–67 Trade Conference, Geneva, Switzerland: Report on United States Negotiations. Vol. 1: General Summary. Washington, D.C. : U.S. Government Printing Office, 1967. P. 11. URL: https://books.google.com/books/about/General_Agreement_on_Tariffs_and_Trade.html?id=9WUqAQAAMAAJ (дата звернення: 30.05.2026).

60. Paper Prepared by Consultants, Washington, undated. Foreign Economic Trends // Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Vol. III: Foreign Economic Policy; International Monetary Policy, 1969–1972. Document 26. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v03/d26> (дата звернення: 30.05.2026).
61. Paper Prepared in the Department of State, Washington, December 1, 1961. NATO Ministerial Meeting, Paris, December 13–15, 1961: Scope and Objectives // Foreign Relations of the United States, 1961–1963. Vol. XIII: Western Europe and Canada. Document 116. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d116> (дата звернення: 30.05.2026).
62. President John F. Kennedy's Inaugural Address, 20 January 1961 // John F. Kennedy Presidential Library and Museum. URL: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-speeches/inaugural-address-19610120> (дата звернення: 30.05.2026).
63. Press Conference of General de Gaulle, 14 January 1963. URL: https://www.cvce.eu/en/obj/press_conference_held_by_general_de_gaulle_14_january_1963-en-5b5d0d35-4266-49bc-b770-b24826858e1f.html (дата звернення: 29.05.2026).
64. Proclamation 3564—Increasing Rates of Duty on Specified Articles // The American Presidency Project. 4 December 1963. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/proclamation-3564-proclamation-increasing-rates-duty-specified-articles> (дата звернення: 29.05.2026).
65. Report by the Department of State to the Council on Foreign Economic Policy, Washington, March 16, 1955. Subject: U.S. Policy Toward the European Coal and Steel Community // Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 84. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d84> (дата звернення: 30.05.2026).

66. Report by the Department of State to the Council on Foreign Economic Policy, Washington, October 28, 1955. Subject: Information re “CFEP 520. U.S. Policy Toward European Coal and Steel Community” // Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Western European Security and Integration. Vol. IV. Document 126. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v04/d126> (дата звернення: 27.05.2026).
67. Report to the Council and the Commission on the Realization by Stages of Economic and Monetary Union in the Community (Werner Report). Luxembourg, 8 October 1970. P. [номер сторінки]. URL: https://aei.pitt.edu/1002/1/monetary_werner_final.pdf (дата звернення: 30.05.2026).
68. Richard M. Nixon – Travels of the President // Office of the Historian, U.S. Department of State. URL: <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/nixon-richard-m> (дата звернення: 30.05.2026).
69. Smithsonian Agreement // Federal Reserve History. Federal Reserve Bank of St. Louis. URL: <https://www.federalreservehistory.org/essays/smithsonian-agreement> (дата звернення: 30.05.2026).
70. Statement by the President Announcing Determination To Make Uranium Available for Peaceful Uses, February 22, 1956 // The American Presidency Project. Dwight D. Eisenhower. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/statement-the-president-announcing-determination-make-uranium-available-for-peaceful-uses> (дата звернення: 27.05.2026).
71. Statement by the Secretary of State to the North Atlantic Council, Paris, December 14, 1953 // Foreign Relations of the United States, 1952–1954. Western European Security. Vol. V, Part 1. P. 463. URL: https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v05p1/pg_463 (дата звернення: 27.05.2026).

72. Summary Minutes of the First Meeting of the Coal and Steel Loan Negotiations, Washington, Thursday, April 8, 1954, 10:30 a.m. // Foreign Relations of the United States, 1952–1954. Western Europe and Canada. Vol. VI, Part 1. Document 211. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d211> (дата звернення: 27.05.2026).
73. The Davignon Report, Luxembourg, 27 October 1970. URL: https://www.cvce.eu/en/obj/the_davignon_report_luxembourg_27_october_1970-en-4176efc3-c734-41e5-bb90-d34c4d17bbb5.html (дата звернення: 30.05.2026).
74. The Department of State Bulletin. Vol. 28. January–June 1953. Washington, D.C. : U.S. Government Printing Office, 1953. P. 927–928 // HathiTrust Digital Library. URL: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=osu.32437010893697> (дата звернення: 30.05.2026).
75. The European Parliament and the Euratom Treaty: Past, Present and Future. Luxembourg, 2002. P. 19. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2002/313072/DG-4-JOIN_ET%282002%29313072_EN.pdf (дата звернення: 30.05.2026).
76. The Kennedy Round // World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min98_e/slide_e/slide009.htm (дата звернення: 30.05.2026).
77. The Messina Conference, 1–3 June 1955 // CVCE.eu. URL: https://www.cvce.eu/obj/composition_of_the_delegations_of_the_six_at_the_messina_conference-en-ad83140d-ea5f-454d-99c7-8324e33ed217.html (дата звернення: 27.05.2026).
78. The Secretary of State to the President of the High Authority of the European Coal and Steel Community (Monnet), Washington, December 14, 1954 // Foreign Relations of the United States, 1952–1954. Western Europe and Canada. Vol. VI, Part 1. Document 234. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d234> (дата звернення: 30.05.2026).

79. The United States Representative to the European Coal and Steel Community (Bruce) to the Department of State, Paris, November 15, 1954 // Foreign Relations of the United States, 1952–1954. Western Europe and Canada. Vol. VI, Part 1. Document 230. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p1/d230> (дата звернення: 30.05.2026).
80. Trade Expansion Act of 1962 // Public Law 87–794, Approved 11 October 1962 // United States Statutes at Large. Vol. 76. Washington, D.C., 1962. P. 872–999. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-76/pdf/STATUTE-76-Pg872.pdf> (дата звернення: 30.05.2026).
81. Treaty concerning the accession of the Kingdom of Denmark, Ireland, the Kingdom of Norway and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the European Economic Community and to the European Atomic Energy Community, Brussels, 22 January 1972 // EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/acc_1972/sign/eng (дата звернення: 30.05.2026).
82. Treaty Establishing a Single Council and a Single Commission of the European Communities, Brussels, 8 April 1965 // United Nations Treaty Series. Vol. 1348. No. 22691. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201348/volume-1348-I-22691-English.PDF> (дата звернення: 30.05.2026).
83. Treaty Establishing the European Atomic Energy Community (EURATOM). Rome, 25 March 1957. URL: <https://www.cvce.eu/en/collections/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/07901f41-7ff1-4ddc-b4d4-9204ed4ae149> (дата звернення: 30.05.2026).
84. Treaty Establishing the European Coal and Steel Community. Paris, 18 April 1951. URL: https://www.cvce.eu/obj/treaty_establishing_the_european_coal_and_steel_community_paris_18_april_1951_consolidated_version_1992-en-7d316c78-9e5e-48f2-90e9-d9090e3374e2.html (дата звернення: 27.05.2026).

85. Treaty of Friendship between the Federal Republic of Germany and the French Republic, Paris, 22 January 1963. URL: https://www.cvce.eu/en/obj/the_elysee_treaty_embrace_between_de_gaulle_and_adenauer_paris_22_january_1963-en-da454e70-c9be-4e8b-acc2-d6096f08218d.html (дата звернення: 29.05.2026).
86. Vertrag zur Gründung der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft (EWG). Rom, 25. März 1957. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=CELEX%3A11957E%2FTXT> (дата звернення: 30.05.2026).
1. Aldrich R. J. OSS, CIA and European Unity: The American Committee on United Europe, 1948–60 // *Diplomacy & Statecraft*. 1997. Vol. 8. No. 1. P. 184–227. DOI: 10.1080/09592299708406035.
 2. Alter K. J., Steinberg D. The Theory and Reality of the European Coal and Steel Community. URL: https://faculty.wcas.northwestern.edu/kal438/KarenJAlter2/ECJsPolitical_Power_files/ECSCTheory%26Reality.pdf (дата звернення: 30.05.2026).
 3. Bange O. *The EEC Crisis of 1963: Kennedy, Macmillan, de Gaulle and Adenauer in Conflict*. London : Palgrave Macmillan, 2000. 304 p.
 4. Bordo M., Monnet E., Naef A. The Gold Pool (1961–1968) and the Fall of the Bretton Woods System: Lessons for Central Bank Cooperation. NBER Working Paper No. 24016. 2017. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w24016/w24016.pdf (дата звернення: 30.05.2026).
 5. Bozo F. *Two Strategies for Europe: De Gaulle, the United States, and the Atlantic Alliance*. Lanham ; Boulder ; New York ; Oxford : Rowman & Littlefield Publishers, 2001. 308 p.
 6. Danescu E. *The Werner Report of 1970 – a Blueprint for EMU in the EU?* Luxembourg : University of Luxembourg, 2017. URL:

<https://archives.eui.eu/en/fonds/155214?item=CM2> (дата звернення: 30.05.2026).

7. Deighton A. (ed.). *Building Postwar Europe: National Decision-Makers and European Institutions, 1948–63*. Basingstoke ; London : Macmillan Press, 1995. 216 p. DOI: 10.1007/978-1-349-24052-4.
8. Etzioni A. A Grand Design? // *The American Scholar*. 1963. Vol. 32. No. 3. P. 501–508. URL: <https://www.jstor.org/stable/172802> (дата звернення: 30.05.2026).
9. Gerbet P. John F. Kennedy's Grand Atlantic Design // *CVCE*. 23 January 2004. URL: <https://www.cvce.eu/> (дата звернення: 30.05.2026).
10. Hörber T. *The Foundations of Europe: European Integration Ideas in France, Germany and Britain in the 1950s*. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2006. 357 p.
11. Larres K. *Uncertain Allies: Nixon, Kissinger, and the Threat of a United Europe*. New Haven ; London : Yale University Press, 2022. 433 p.
12. Liargovas P., Papageorgiou C. *The European Integration. Vol. 1: History*. Cham : Springer Nature Switzerland AG, 2024. 376 p.
13. Loth W. *Building Europe: A History of European Unification*. Berlin ; Boston : Walter de Gruyter, 2015. 493 p.
14. Lyman M. The Development of the Transatlantic Relations at John F. Kennedy's Presidency // *Eminak*. 2019. No. 3 (27).
15. Mahan E. R. *Kennedy, De Gaulle, and Western Europe*. New York : Palgrave Macmillan, 2002. 238 p.
16. Merry H. J. The European Coal and Steel Community // *International Organization*. 1955. Vol. 9. No. 2. P. 310–316. DOI: 10.1017/S0020818300027673.
17. Milward A. S. *The European Rescue of the Nation-State*. 2nd ed. London ; New York : Routledge, 2000. 437 p.
18. Rappaport A. The United States and European Integration: The First Phase // *Diplomatic History*. 1981. Vol. 5. No. 2. P. 121–149. DOI: 10.1111/j.1467-7709.1981.tb00775.x.

19. Ruane K. The Rise and Fall of the European Defence Community: Anglo-American Relations and the Crisis of European Defence, 1950–55. Basingstoke ; London : Macmillan Press, 2000. 258 p. DOI: 10.1057/9780230599086.
20. Steinnes K. The European Challenge: Britain's EEC Application in 1961 // Contemporary European History. 1998. Vol. 7. No. 1. P. 61–79.

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційну роботу присвячено дослідженню відносин між Сполученими Штатами Америки та Європейськими співтовариствами у 1952–1972 рр. У центрі уваги перебуває еволюція трансатлантичної взаємодії від американської підтримки західноєвропейської інтеграції як інструменту післявоєнної стабілізації, стримування СРСР та інтеграції ФРН до західного блоку до поступового ускладнення відносин унаслідок зростання економічної самостійності ЄЕС, торговельних конфліктів і кризи Бреттон-Вудської валютної системи.

Об'єктом дослідження є трансатлантичні відносини США та Європейських співтовариств у післявоєнному міжнародному порядку, а предметом — еволюція політичних, економічних та інституційних механізмів їхньої взаємодії у 1952–1972 рр. Хронологічні межі роботи охоплюють період від початку функціонування Європейського об'єднання вугілля і сталі до завершення першого етапу розширення Європейських співтовариств, пов'язаного зі вступом Великої Британії, Ірландії та Данії у 1973 р. Територіальні межі дослідження охоплюють США, Західну Європу та Велику Британію як важливого учасника трансатлантичних і європейських інтеграційних процесів.

Метою роботи є комплексний аналіз еволюції відносин між США та Європейськими співтовариствами у 1952–1972 рр. з урахуванням політичних, економічних, торговельних, валютно-фінансових та інституційних чинників. У роботі досліджено роль США у становленні ЄСВС, ЄЕС і Євратому, зміну підходів адміністрацій Г. Трумена, Д. Ейзенхауера, Дж. Кеннеді, Л. Джонсона та Р. Ніксона до європейської інтеграції, вплив британського питання, політики Ш. де Голля, Кеннеді-раунду, Спільної сільськогосподарської політики ЄЕС і валютних криз кінця 1960-х – початку 1970-х рр. на характер трансатлантичної взаємодії.

Методологічну основу дослідження становлять принципи історизму, об'єктивності, системності та критичного аналізу джерел. Теоретичною рамкою роботи є міждержавний ліберальний підхід, який дозволяє розглядати європейську інтеграцію як результат взаємодії національних інтересів, економічних преференцій держав, міждержавних переговорів і раціональних політичних компромісів. У дослідженні використано історико-генетичний, проблемно-хронологічний, історико-порівняльний, системний та історико-типологічний методи. Джерельну базу роботи складають міжнародні договори, законодавчі акти США, документи Європейських співтовариств, матеріали серії *Foreign Relations of the United States*, аналітичні документи американських державних структур, мемуари Ж. Моне, промови, офіційні заяви, доповіді, прес-релізи та матеріали періодичної преси.

У результаті дослідження встановлено, що підтримка європейської інтеграції була одним із ключових напрямів американської політики в Західній Європі після Другої світової війни. Вона була зумовлена прагненням США забезпечити політичну стабільність регіону, зміцнити західний блок, інтегрувати

ФРН до системи атлантичної безпеки та сформувати економічно життєздатну Західну Європу. Водночас у 1960-х — на початку 1970-х рр. посилення ЄЕС, розвиток Спільної сільськогосподарської політики, торговельні суперечності, британське питання та валютні кризи поступово змінювали характер відносин між США та Співтовариствами. Європейські співтовариства дедалі більше перетворювалися з об'єкта американської підтримки на самостійного економічного й політичного партнера, а подекуди й конкурента США.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному аналізі відносин США та Європейських співтовариств як динамічного процесу, в якому поєднувалися стратегічне партнерство, інституційна підтримка, економічна взаємозалежність і зростання трансатлантичних суперечностей.

Ключові слова: США, Європейські співтовариства, ЄСВС, ЄЕС, Євратом, європейська інтеграція, трансатлантичні відносини, Кеннеді-раунд, Спільна сільськогосподарська політика, Бреттон-Вудська система, Жан Моне, Шарль де Голль.

Summary

The qualification thesis examines relations between the United States of America and the European Communities in 1952–1972. The study focuses on the evolution of transatlantic interaction from American support for Western European integration as an instrument of post-war stabilization, containment of the Soviet Union and integration of the Federal Republic of Germany into the Western bloc to the gradual complication of relations caused by the growing economic autonomy of the EEC, trade conflicts and the crisis of the Bretton Woods monetary system.

The object of the study is transatlantic relations between the United States and the European Communities within the post-war international order, while the subject is the evolution of political, economic and institutional mechanisms of their interaction in 1952–1972. The chronological framework covers the period from the beginning of the functioning of the European Coal and Steel Community to the completion of the first enlargement of the European Communities, marked by the accession of the United Kingdom, Ireland and Denmark in 1973. The geographical scope includes the United States, Western Europe and the United Kingdom as an important participant in both transatlantic and European integration processes.

The aim of the thesis is to provide a comprehensive analysis of the evolution of relations between the United States and the European Communities in 1952–1972, taking into account political, economic, trade, monetary and institutional factors. The thesis examines the role of the United States in the formation of the ECSC, the EEC and Euratom, the changing approaches of the Truman, Eisenhower, Kennedy, Johnson and Nixon administrations towards European integration, as well as the impact of the British question, Charles de Gaulle's policy, the Kennedy Round, the Common Agricultural Policy of the EEC and the monetary crises of the late 1960s and early 1970s on transatlantic relations.

The methodological basis of the research consists of the principles of historicism, objectivity, systematic analysis and critical source analysis. The study employs historical-genetic, problem-chronological, historical-comparative, systemic and historical-typological methods. The source base includes international treaties, U.S. legislative acts, documents of the European Communities, materials from the *Foreign Relations of the United States* series, analytical documents of U.S. government agencies, Jean Monnet's memoirs, speeches, official statements, reports, press releases and periodical press materials.

The research demonstrates that support for European integration was one of the key directions of U.S. policy in Western Europe after the Second World War. It was motivated by Washington's intention to ensure political stability in the region, strengthen the Western bloc, integrate the Federal Republic of Germany into the Atlantic security system and promote an economically viable Western Europe. At the same time, during the 1960s and early 1970s, the strengthening of the EEC, the development of the Common Agricultural Policy, trade disputes, the British question and monetary crises gradually changed the character of relations between the United States and the Communities. The European Communities increasingly transformed from an object of American support into an independent economic and political partner, and in some areas a competitor, of the United States.

The scientific novelty of the thesis lies in its comprehensive analysis of U.S.–European Community relations as a dynamic process combining strategic partnership, institutional support, economic interdependence and the growing contradictions of transatlantic relations.

Keywords: United States, European Communities, ECSC, EEC, Euratom, European integration, transatlantic relations, Kennedy Round, Common Agricultural Policy, Bretton Woods system, Jean Monnet, Charles de Gaulle.